

КУЛЬТУРА

WWW.KIMPRESS.BY

ШТОТЫДНЁВАЯ ГРАМАДСКА-АСВЕТНІЦКАЯ ГАЗЕТА

Удзельнікам і гасцям урачыстасцей Дня беларускага пісьменства

Паважаныя сябры!

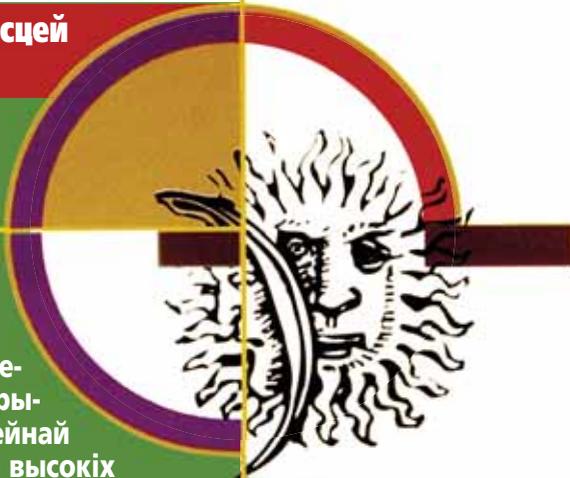
Дзень беларускага пісьменства — традыцыйнае свята, якое акцэнтуюе ўвагу на неабходнасці захавання і развіцця багатай культурнай спадчыны і духоўных здабыткаў нашага народа.

Літаратура, мастацтва былі для беларусаў асаблівай каштоўнасцю, крыніцай гістарычнай памяці, надзейнай апорай у выхаванні патрыятызму і высокіх маральных якасцей грамадзян. Беларусь — радзіма многіх выдатных асветнікаў, дзеячаў культуры, пісьменнікаў сусветнага ўзроўню.

У нашай краіне клопат пра культуру, духоўнасць мае па-сапраўднаму дзяржаўны характар. Мы актыўна падтрымліваем развіццё нацыянальнага кнігавыдання і друку, ствараем усе ўмовы для праяўлення і росквіту сапраўдных талентаў.

Сёлетнія святочныя мерапрыемствы праводзяцца ў горадзе Хойнікі, на гасціннай, прыгожай і непаўторнай палескай зямлі, якую ў сваіх творах уславіў выдатны беларускі пісьменнік Іван Мележ, дзе жыў і плённа працуюць шчырыя і руплівыя людзі. Сардэчна віншую вас са святам, жадаю моцнага здароўя, поспехаў, творчага натхнення і аптымізму.

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь
Аляксандр ЛУКАШЭНКА

ХОЙНІКІ 2010

ДЗЕНЬ БЕЛАРУСКАГА ПІСЬМЕНСТВА

Фота Юрыя ІВАНОВА

Аляксандр ЛУКАШЭНКА:

“Прыпяцкае Палессе стане сапраўднай перлінай Беларусі”

Фота
Максіма ГУЧАКА, БелТА

На сустрэчы з жыхарамі аграгарадка “Холмеч” Рэчыцкага раёна.

Палессе — гэта край, пра які немагчыма не сказаць: зямля казачнай прыгажосці. Уладзімір Караткевіч некалі запісаў у сваіх дзённіках: “Палессе нельга разгадаць”. І сапраўды, як разгадаеш блакіт нябёсаў, што пераліваецца тут у ранішніх водблісках залатога сонца, лясы, якія шумяць са спеўным прыгукам ветру, срэбра прыпяцкіх вод, што нясуць магутнасць і сілу самога жыцця?.. І ўся самабытнасць зямлі палескай нібыта ўвасобілася ў непаўторнай культуры — словы, песні, фарбах — Палесса...

Зямлю гэтую ў ваеннае ліхалецце Вялікай Айчыннай мужна вызвалілі ў 1943-м — 1944-м і тыя, хто сёння стаў славай Беларусі культурнай у свеце. Народны мастак краіны Леанід Шчамялёў быў паранены непдалёк ад хойніцкіх мясцін пры фарсіраванні Прыпяці... У ліпені ж за цыкл работ “Палітра майго часу” творца атрымаў з рук Прэзідэнта Беларусі Прэмію Саюзнай дзяржавы ў галіне літаратуры і мастацтва.

Літаральна днямі Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка пабываў у Мазырскім і Жыткавіцкім раёнах Гомельшчыны. Апошні, дарэчы, ужо двойчы прымаў гасцей і ўдзельнікаў Дня беларускага пісьменства ў старадаўнім Тураве (у 1995 і 2004 гадах) і суседняе з

сёлетнім цэнтрам святкаванняў — Хойнікамі...

Зямля прыпяцкая сёння сапраўды ў пільным фокусе ўвагі грамадства нашай краіны. Дзяржаўная праграма сацыяльна-эканамічнага развіцця і комплекснага выкарыстання прыродных рэсурсаў Прыпяцкага Палесса на 2009 — 2015 гг., ініцыяваная беларускім Лідарам, працуе ўжо цяпер: на новы ўзровень свайго развіцця выходзяць гарады, сваё сучаснае, аграгарадоцкае, аблічча прымаюць вёскі... За кожным крокам выканання Дзяржпраграмы сочыць непасрэдна Кіраўнік дзяржавы, пастаянна наведваючы рэгіён.

“Палессе — праект іміджавы, праз які Беларусь можа заявіць пра сябе на ўвесь свет”, — падкрэсліў у адным са сваіх выступленняў Аляксандр Лукашэнка.

Кожная рабочая паездка Прэзідэнта — не толькі наведванне найбуйнейшых прадпрыемстваў. Гэта таксама — абавязковыя сустрэчы з жыхарамі гарадоў і вёсак пэўнага раёна. Адна з такіх сустрэч прайшла ў Рэчыцкім раёне, што суседняе з Хойніцкім.

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка накіраваў прывітанне ўдзельнікам XXIII Маскоўскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу.

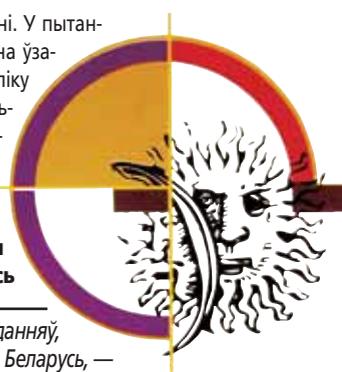
Кіраўнік беларускай дзяржавы назваў сімвалічным, што гэты прадстаўнічы кніжны форум адкрываецца 1 верасня, калі ў многіх краінах адзначаецца Дзень ведаў. “Выхаванне падрастаючага пакалення заўсёды было непарыўна звязана з тымі глыбокімі ведамі, мудрасцю і імкненнем да ісціны, якія нясуць у сабе добрыя кнігі. Нездарма заўсёды казалі: “Мы не можам змяніць Слова; Слова можа змяніць нас”, — адзначаецца, у прыватнасці, у прывітанні.

На сёлетнюю міжнародную выстаўку-кірмаш Беларусь запрошана ў якасці ганаровага гасця. Як адзначыў Аляксандр Лукашэнка, гэта — безумоўнае прызнанне не толькі дасягненняў нацыянальнага кнігавыдання, але і высокага адукацыйнага і навуковага патэнцыялу краіны, яе багатых культурных тра-

дыцый. “Вядома, мы не адны на гэтай вяршыні. У пытаннях развіцця кніжнай справы Беларусь актыўна ўзаемадзейнічае з многімі краінамі свету, у тым ліку і з прадстаўленымі на выстаўцы. Духовная, культурная роднасць народаў ва ўсе часы з’яўлялася сапраўднай асновай супрацоўніцтва ва ўсіх сферах”, — гаворыцца ў прэзідэнцкім прывітанні.

Паводле паведамлення Прэс-службы Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь

Падрабязна пра адно з найбольш яркіх выданняў, якія прэзентуе на сёлетняй выстаўцы-кірмашы Беларусь, — кнігу “Радзівілы. Альбом партрэтаў” — чытайце на стар. 13.

Хойнікі 2010	
21 верасня — 5 верасня	5 верасня
11:00-13:00	11:00-13:00
13:00-15:00	13:00-15:00
15:00-17:00	15:00-17:00
17:00-19:00	17:00-19:00
19:00-21:00	19:00-21:00
21:00-23:00	21:00-23:00
23:00-01:00	23:00-01:00
01:00-03:00	01:00-03:00
03:00-05:00	03:00-05:00
05:00-07:00	05:00-07:00
07:00-09:00	07:00-09:00
09:00-11:00	09:00-11:00
11:00-13:00	11:00-13:00
13:00-15:00	13:00-15:00
15:00-17:00	15:00-17:00
17:00-19:00	17:00-19:00
19:00-21:00	19:00-21:00
21:00-23:00	21:00-23:00
23:00-01:00	23:00-01:00
01:00-03:00	01:00-03:00
03:00-05:00	03:00-05:00
05:00-07:00	05:00-07:00
07:00-09:00	07:00-09:00
09:00-11:00	09:00-11:00
11:00-13:00	11:00-13:00
13:00-15:00	13:00-15:00
15:00-17:00	15:00-17:00
17:00-19:00	17:00-19:00
19:00-21:00	19:00-21:00
21:00-23:00	21:00-23:00
23:00-01:00	23:00-01:00
01:00-03:00	01:00-03:00
03:00-05:00	03:00-05:00
05:00-07:00	05:00-07:00
07:00-09:00	07:00-09:00
09:00-11:00	09:00-11:00
11:00-13:00	11:00-13:00
13:00-15:00	13:00-15:00
15:00-17:00	15:00-17:00
17:00-19:00	17:00-19:00
19:00-21:00	19:00-21:00
21:00-23:00	21:00-23:00
23:00-01:00	23:00-01:00
01:00-03:00	01:00-03:00
03:00-05:00	03:00-05:00
05:00-07:00	05:00-07:00
07:00-09:00	07:00-09:00
09:00-11:00	09:00-11:00
11:00-13:00	11:00-13:00
13:00-15:00	13:00-15:00
15:00-17:00	15:00-17:00
17:00-19:00	17:00-19:00
19:00-21:00	19:00-21:00
21:00-23:00	21:00-23:00
23:00-01:00	23:00-01:00
01:00-03:00	01:00-03:00
03:00-05:00	03:00-05:00
05:00-07:00	05:00-07:00
07:00-09:00	07:00-09:00
09:00-11:00	09:00-11:00
11:00-13:00	11:00-13:00
13:00-15:00	13:00-15:00
15:00-17:00	15:00-17:00
17:00-19:00	17:00-19:00
19:00-21:00	19:00-21:00
21:00-23:00	21:00-23:00
23:00-01:00	23:00-01:00
01:00-03:00	01:00-03:00
03:00-05:00	03:00-05:00
05:00-07:00	05:00-07:00
07:00-09:00	07:00-09:00
09:00-11:00	09:00-11:00
11:00-13:00	11:00-13:00
13:00-15:00	13:00-15:00
15:00-17:00	15:00-17:00
17:00-19:00	17:00-19:00
19:00-21:00	19:00-21:00
21:00-23:00	21:00-23:00
23:00-01:00	23:00-01:00
01:00-03:00	01:00-03:00
03:00-05:00	03:00-05:00
05:00-07:00	05:00-07:00
07:00-09:00	07:00-09:00
09:00-11:00	09:00-11:00
11:00-13:00	11:00-13:00
13:00-15:00	13:00-15:00
15:00-17:00	15:00-17:00
17:00-19:00	17:00-19:00
19:00-21:00	19:00-21:00
21:00-23:00	21:00-23:00
23:00-01:00	23:00-01:00
01:00-03:00	01:00-03:00
03:00-05:00	03:00-05:00
05:00-07:00	05:00-07:00
07:00-09:00	07:00-09:00
09:00-11:00	09:00-11:00
11:00-13:00	11:00-13:00
13:00-15:00	13:00-15:00
15:00-17:00	15:00-17:00
17:00-19:00	17:00-19:00
19:00-21:00	19:00-21:00
21:00-23:00	21:00-23:00
23:00-01:00	23:00-01:00
01:00-03:00	01:00-03:00
03:00-05:00	03:00-05:00
05:00-07:00	05:00-07:00
07:00-09:00	07:00-09:00
09:00-11:00	09:00-11:00
11:00-13:00	11:00-13:00
13:00-15:00	13:00-15:00
15:00-17:00	15:00-17:00
17:00-19:00	17:00-19:00
19:00-21:00	19:00-21:00
21:00-23:00	21:00-23:00
23:00-01:00	23:00-01:00
01:00-03:00	01:00-03:00
03:00-05:00	03:00-05:00
05:00-07:00	05:00-07:00
07:00-09:00	07:00-09:00
09:00-11:00	09:00-11:00
11:00-13:00	11:00-13:00
13:00-15:00	13:00-15:00
15:00-17:00	15:00-17:00
17:00-19:00	17:00-19:00
19:00-21:00	19:00-21:00
21:00-23:00	21:00-23:00
23:00-01:00	23:00-01:00
01:00-03:00	01:00-03:00
03:00-05:00	03:00-05:00
05:00-07:00	05:00-07:00
07:00-09:00	07:00-09:00
09:00-11:00	09:00-11:00
11:00-13:00	11:00-13:00
13:00-15:00	13:00-15:00
15:00-17:00	15:00-17:00
17:00-19:00	17:00-19:00
19:00-21:00	19:00-21:00
21:00-23:00	21:00-23:00
23:00-01:00	23:00-01:00
01:00-03:00	01:00-03:00
03:00-05:00	03:00-05:00
05:00-07:00	05:00-07:00
07:00-09:00	07:00-09:00
09:00-11:00	09:00-11:00
11:00-13:00	11:00-13:00
13:00-15:00	13:00-15:00
15:00-17:00	15:00-17:00
17:00-19:00	17:00-19:00
19:00-21:00	19:00-21:00
21:00-23:00	21:00-23:00
23:00-01:00	23:00-01:00
01:00-03:00	01:00-03:00
03:00-05:00	03:00-05:00
05:00-07:00	05:00-07:00
07:00-09:00	07:00-09:00
09:00-11:00	09:00-11:00
11:00-13:00	11:00-13:00
13:00-15:00	13:00-15:00
15:00-17:00	15:00-17:00
17:00-19:00	17:00-19:00
19:00-21:00	19:00-21:00
21:00-23:00	21:00-23:00
23:00-01:00	23:00-01:00
01:00-03:00	01:00-03:00
03:00-05:00	03:00-05:00
05:00-07:00	05:00-07:00
07:00-09:00	07:00-09:00
09:00-11:00	09:00-11:00
11:00-13:00	11:00-13:00
13:00-15:00	13:00-15:00
15:00-17:00	15:00-17:00
17:00-19:00	17:00-19:00
19:00-21:00	19:00-21:00
21:00-23:00	21:00-23:00
23:00-01:00	23:00-01:00
01:00-03:00	01:00-03:00
03:00-05:00	03:00-05:00
05:00-07:00	05:00-07:00
07:00-09:00	07:00-09:00
09:00-11:00	09:00-11:00
11:00-13:00	11:00-13:00
13:00-15:00	13:00-15:00
15:00-17:00	15:00-17:00
17:00-19:00	17:00-19:00
19:00-21:00	19:00-21:00
21:00-23:00	21:00-23:00
23:00-01:00	23:00-01:00
01:00-03:00	01:00-03:00
03:00-05:00	03:00-05:00
05:00-07:00	05:00-07:00
07:00-09:00	07:00-09:00
09:00-11:00	09:00-11:00
11:00-13:00	11:00-13:00
13:00-15:00	13:00-15:00
15:00-17:00	15:00-17:00
17:00-19:00	17:00-19:00
19:00-21:00	19:00-21:00
21:00-23:00	21:00-23:00
23:00-01:00	23:00-01:00
01:00-03:00	01:00-03:00
03:00-05:00	03:00-05:00
05:00-07:00	05:00-07:00
07:00-09:00	07:00-09:00
09:00-11:00	09:00-11:00
11:00-13:00	11:00-13:00
13:00-15:00	13:00-15:00
15:00-17:00	15:00-17:00
17:00-19:00	17:00-19:00
19:00-21:00	19:00-21:00
21:00-23:00	21:00-23:00
23:00-01:00	23:00-01:00
01:00-03:00	01:00-03:00
03:00-05:00	03:00-05:00
05:00-07:00	05:00-07:00
07:00-09:00	07:00-09:00
09:00-11:00	09:00-11:00
11:00-13:00	11:00-13:00
13:00-15:00	13:00-15:00
15:00-17:00	15:00-17:00
17:00-19:00	17:00-19:00
19:00-21:00	19:00-21:00
21:00-23:00	21:00-23:00
23:00-01:00	23:00-01:00
01:00-03:00	01:00-03:00
03:00-05:00	03:00-05:00
05:00-07:00	05:00-07:00
07:00-09:00	07:00-09:00
09:00-11:00	09:00-11:00
11:00-13:00	11:00-13:00
13:00-15:00	13:00-15:00
15:00-17:00	15:00-17:00
17:00-19:00	17:00-19:00
19:00-21:00	19:00-21:00
21:00-23:00	21:00-23:00
23:00-01:00	23:00-01:00
01:00-03:00	01:00-03:00
03:00-05:00	03:00-05:00
05:00-07:00	05:00-07:00
07:00-09:00	07:0

Адрозу за ўязным знакам, што вітае вас на шляху ў Хойніцкі раён, у вочы кідаюцца аўтобусныя прыпынкі-паветкі, размалёваныя ўпэўненай рукой майстра, які ведае толк у кампазіцыі і колеравай выразнасці. На першым прыпынку — выява Івана Мележа. На наступных бетонных “палотнах” — партрэты Якуба Коласа, Янкі Купалы... Нават у гэтым прыдарожным антуражы дакладна прасочвалася сістэмна-крэатыўная планавасць, з якой горад і раён рыхтаваўся да Дня беларускага пісьменства. Ды ці толькі планавасць? У чарговы раз Хойніччына засведчыла, што на гэтай слаўнай зямлі не забыліся на мову, культуру, слыхных сваіх землякоў, на ўсё тое, што спрадвек рабіла гонар Беларусі...

трапіла ў зону радыяцыйнага забруджвання. Калі бывае ён у Хойніках, завітае да мяне, заўжды дорыць новы зборнік вершаў... І тая кніга Івана Мележа, з якой мы пачалі гаворку, у мяне таксама заўжды пад рукой. Як можна, скажыце, жыць і працаваць у Хойніцкім раёне і не перачытваць час ад часу “Людзей на балоце”? Характары сваіх літаратурных герояў Іван Паўлавіч выпісаў з рэальных аднавяскоўцаў (пра гэта вам любіць ў Глінішчах распавядзе), што дапамагае чытачу лепш зразумець хойніцкую душу... Так што час на чытанне знаходжу заўжды...

Што заўжды пад рукой у старшыні?

На пытанні “К” адказвае старшыня Хойніцкага райвыканкама Аляксандр Бічан

ра, гэтка сімвалічны аб’ект жыццёвага пераадолення... Калі ўзначалілі раён, на якой кіраўнічай дзялянцы неадкладна вырашылі наводзіць сваю “грэблю”?

— Паміж учарашнім днём раёна і сённяшнім... Вагаліся людзі: заставацца тут жыць ці не? Для тых, хто вырашыў назаўжды звязаць лёс з раёнам, трэба было стварыць належныя сацыяльна-культурныя ўмовы. Таму дзейнасць сваю мы скіравалі найперш на тое, каб вярнуць жыхарам упэўненасць у заўтрашнім дні... Цяпер яны сваёй працай штодзённа даводзяць, што тут можна тварыць, гадаваць дзяцей, вырошчваць хлеб і ўзводзіць жыллё. Так што “балота маральнай няпэўнасці” даўно здолеў “асушыць”.

— А ў культурнай сферы пачалі з адраджэння Цэнтра культуры і спорту?

— Так, некалькі гадоў таму рэалізацыя гэтага праекта была першай умовай для наладжвання паўнацэннага адпачынку гараджан. Праект увасобіўся ў рэальнасць. Да Дня беларускага пісьменства давалі да ладу і РДК. А менавіта там працуе, як вы ведаеце, наш знакаміты народны драмтэатр, што няўхільна развіваецца, працуе над пастаноўкай твораў беларускіх аўтараў, прыцягвае да гэтай справы падлеткаў і садзейнічае папулярнасці роднай мовы... Дзякуючы дзяржаўнай падтрымцы мы карэнным чынам рэканструюем гарадскі палацава-паркавы ансамбль. У сядзібны дом перабраўся Хойніцкі гісторыка-краязнаўчы музей, дзе ёсць і карцінная галерэя, і мастацкая гасцёўня. Гэта сапраўды культурна-асветны цэнтр Хойнікаў. Дарэчы, у былым сядзібным доме хапае месца і для мастацкага аддзялення нашай дзіцячай школы мастацтваў...

— А ці знаходзіце час, каб бабыцтва ўстановах культуры ў якасці шараговага глядача?

— Вольнага часу, прынамсі, гэтымі днямі, увогуле няма. Але ж пад час раённых мерапрыемстваў наведваю Цэнтр культуры і спорту. Апошняе моцнае ўражанне ад убачанага — цудоўная выстаўка жывапісных работ, падрыхтаваных да Дня пісьменства педагогамі нашых школ: на карцінах — самыя маляўнічыя куткі раёна, вёскі Рудакова, Барысаўшчына, дзе захаваліся старадаўнія сядзібы... У той жа дзень музейшчыкі адабралі лепшыя палотны для экспазіцыі.

— Разумею, часу цяпер вам не стае хранічна, але што чытаеце ўвечары, апрача газет?

— Для душы з задавальненнем чытаю вершы нашага Міколы Мятліцкага, што нарадзіўся ў вёсцы Бабчын, якая

— Горад змяніўся за паўгода неймаверна... Замест колішняй крамы ля галоўнай плошчы з’явіўся Дом абрадаў. Па-еўрапейску выглядае парк. Дыхтоўнай стала гасцініца. На абнаўленне адных толькі аб’ектаў культуры выкарыстана больш за восем мільярдаў рублёў. Але ж да свята рыхтаваўся не толькі аддзел культуры. Дырэктар Раённых электрычных сетак Васіль Бандарэнка паведаміў мне, што на рамонт гэтых сетак “Гомельэнерга” выдаткавала тры мільярды рублёў, і грошы былі асвоены за два месяцы... А колькі каштавала агульная падрыхтоўка да Дня пісьменства?

— Аблвыканкам выдаткаваў 60 мільярдаў рублёў. Аднак да гэтай сумы трэба дадаць і сродкі аддзелаў міністэрстваў ды ведамстваў, якія таксама рыхтавалі да свята свае будынкі. Маю на ўвазе чыгунку, бо наш вакзал — ва ўзорным стане, Міністэрства сувязі, “Беларусбанк”... А гэта яшчэ 20 дадатковых мільярдаў рублёў.

— Мы гаворым сёння з вамі пра масток, што злучыў мінуўшчыну раёна з яго будучыняй. Дык якая перспектыва, на ваш погляд, у сацыяльна-культурнай сферы раёна?

— Калі казаць пра далейшае адраджэнне гісторыка-культурнай спадчыны, дык гэта ў першую чаргу, безумоўна, грунтоўная рэканструкцыя палацава-паркавага комплексу ў вёсцы Барысаўшчына. Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь мяркуе з наступнага года ўзяцца за падрыхтоўку праектна-каштарыснай дакументацыі па аднаўленні названага аб’екта... Я хацеў бы, каб у Барысаўшчыне праз час узніклі і гісторыка-культурны цэнтр, і гасцінічны комплекс для турыстаў. Мясіны там — маляўнічыя, парк — унікальны, а побач — рэчка Віць. Не пашкодзіў бы там і Музей гісторыі сядзібы, што прыналежыла роду Ястэжэўскіх... Хочам разам з украінскімі сябрамі-суседзямі па Прыпяцкім Палесці ўзнавіць Міжнародны фальклорны фестываль. На Дзень горада ўжо запрашалі украінскія самадзейныя калектывы. Будуць выступаць яны і на Дні беларускага пісьменства. А гэта — яшчэ адзін красамоўны доказ, што наша Палессе працуе, жыве, сябрае, і хроніка яго пішацца не літаратурнымі, а цалкам канкрэтнымі героямі.

Гутарыў Яўген РАГІН

На здымку: старшыня Хойніцкага райвыканкама Аляксандр Бічан; горад рыхтуецца да Дня беларускага пісьменства.

Фота Юрыя ІВАНОВА

За колькі дзён да свята...

Адна з вуліц аграгарадка "Глінішча".

Старшыня Хойніцкага райвыканкама Аляксандр Бічан не памыляецца: хроніку Палесся пішучь не літаратурныя, а цалкам канкрэтныя героі гэтай слаўнай зямлі, урадлівай, спеўнай, маляўнічай... За кожным вобразам — лёс чалавека, а значыць — лёс Радзімы.

"Наш Палыч..."

Хаты былі на востраве. Востраў гэты, праўда, не кожны прызнаў бы за востраў — аб яго не плёскаліся ні марскія, ні нават азёрныя хвалі. Навокал адно гніла куп'істая дрыгва ды моклі панурыя лясы.

Іван Мележ.

"Людзі на балоце".

Гэтак Іван Мележ піша ў рамане пра Курані. Але апісанне цалкам прыдатнае і для колішняга Глінішча. Як распавядае Соф'я Ліпніцкая — кіраўнік Дома-музея Івана Мележа ў Глінішчы і траюрадная пляменніца народнага пісьменніка, — з вёскі "ў свет" можна было выбрацца толькі

Дзяўчаты-глінішчанкі.

родку, што без стомы нараджае людзей добрых і таленавітых. І садзейнічае гэтаму творчы саюз школы, музея, клуба і бібліятэкі, якія вядуць сумесную работу па насычэнні душы зместам і перспектывай. І кожны такі ўрок патрыятызму асветлены імем пісьменніка...

Дарэчы, СДК і бібліятэкай у Глінішчах кіруюць маладыя спецыялісты Марына Ціток і Кацярына Куд-

Людзі на

Неад'емная частка Палесся: па Хойніччыне разам з... Іванам Мележам

Дом-музей Івана Мележа.

Распавядае кіраўнік Дома-музея Соф'я Ліпніцкая: — У нас прыкладна тысяча наведвальнікаў за год бывае: гэта члены Урада, пісьменнікі, вучні са студэнтамі, святары, а таксама спевакі, акцёры... Словам, наведвальнікаў "багато". Першы школьны ўрок па вывучэнні творчасці Івана Мележа абавязкова праводзіцца ў музеі і бібліятэцы, бо там таксама адпаведная

Іван Мележ.

"Людзі на балоце".

Дом-музей Івана Мележа ў Глінішчы — на балансе аддзела культуры Хойніцкага райвыканкама.

Соф'я Ліпніцкая.

столькі і радавалася: "Мяне Іван першы знайшоў!".

А быў ён па-паляшчуцкі прасты і мудры. Калі ў Глінішча прывязджаў на "Волзе", дык абавязкова нас, дзяцей, у Мазыр вёз: па цукеркі. А пісьменнікам, я думаю, Іван Паўлавіч невыпадкова стаў... Бацьку, Паўла Фёдаравіча, у вёсцы называлі "Павел Галавач" або "Галаваты". Павел Фёдаравіч па тым часе быў адукаваным (царкоўна-прыходскую школу скончыў, меў неблагую бібліятэку) і сына да навукі прывучыў.

Як тая рабіна...

І неспадзявана адбылося незвычайнае: ціхая, нявідная, у жнівеньскім росквіце рабіна заружавела, зазырчэла яркім, кідкім хараством, гарачым полымем агністых гронак. І не адны вочы, неабякава, не ачарсцвелы ў жыццёвых пакутах да хараства, глядзелі здзіўлена, зачаравана: "Глядзі ты!.."

Іван Мележ.

"Людзі на балоце".

А цяпер з глінішчанскіх вуліц давайце перанясёмся на хойніцкія вуліцы і пляцы. Менавіта тут Мележ чатыры гады вучыцца ў сярэдняй школе, шмат чытае, усведамляе сябе неад'емнай часткай бясконцага свету пад назвай "Літаратура". Заўтра, у Дзень беларускага пісьменства, пра гэта абавязкова згадаюць і госці свята, і землякі майстра слова. Але гэта будзе заўтра, а сёння давайце завітаем у Хойніцкі цэнтр культуры і спорту, што адкрыўся пасля рамонту паўгода таму, у якім працуе родная пляменніца Івана Мележа Лілія Краўчанка.

Яна нарадзілася ў Глінішчы, у той жа хаце, дзе і брат ейнай маці, Іван Мележ. "У мяне былі цудоўныя дзядуля з бабуляй, — згадвае Лілія Уладзіміраўна. — Я і па сёння памятаю, як пахне хлеб, спечаны Марыяй Дзянісаўнай, як Павел Фёдаравіч гнуў абручы на бочкі. А маці Юлія Паўлаўна была цудоўнай спявачкай, грала на розных інструментах, кіравала мастацкімі самадзейнымі калектывамі ў раёне, стварыла ў Глінішчы першы хор і сама спявала ў хоры Цітовіча".

Так што стаць работнікам культуры Ліліі Уладзіміраўне было наканавана лёсам. Яна не толькі кіруе народным ансамблем "Спадчына", але і цудоўныя вершы піша. Вось то-

Глінішчанскі СДК.

ў моцныя маразы або спякотным летам. Цяпер ад балота засталася хіба што ўспаміны. Па вуліцах — спрэс асфальт. У школцы — паўтары сотні дзяцей. З 2006-га вёска стала аграгарадком. На вуліцы Мележа — навутокія катэджы. У мясцовай сельскагаспадарчай арганізацыі, што таксама носіць імя аўтара "Палескай хронікі", з'явіліся новыя вытворчыя перспектывы. Тады ж былі якасна адрамантаваны школа (таксама названа ў гонар Мележа), СДК і бібліятэка...

Пісьменнік увекавечыў і Глінішча, і тамтэйшых насельнікаў, бо многія сталі прататыпамі літаратурных герояў трылогіі. І пры любой нагодзе вырываўся Мележ са сталіцы на радзіму, бо тут заставаўся ягоная душа. Застаецца і цяпер. Любы сталы вясковец, згадаючы з пшчотай "нашага Палыча", пакажа госцю і рэшткі цагельні, ля якой і па сёння — самая ўрадлівая зямля (мэнавіта з-за яе тут біліся Васіль з Яўхімам), і старую грушу, пад якой Дзятлік чакаў спаткання з Чарнушкай... Дый не толькі сталыя ведаюць Мележа. Сваім ён спрадвек застанеца і для мясцовай дзятвы, бо жывуць і будуць жыць яны ў адмысловым ася-

рыцкая, абедзве — з Хойніцкага раёна. Словам, мележаўскае Глінішча з года ў год маладзее.

З роду Галаватых

Ганна была задаволена, калі ў хвіліну зацішку, які прыйшоў на змену рогату, Хадоска завяла:

Шумяць вербы ў канцы грэблі,
Што я пасадзіла...

Галасок як быў нясмелы, кво-

Установа была адкрыта ў 1983 годзе. У чатырох пакоях — рэчы хатняга ўжытку, нацыянальныя строі, фотаздымкі, жывапісныя палотны, пісьмовы стол, шафа, друкарская машынка, прывезеныя са сталічнага рабочага кабінета пісьменніка... У кнізе водгукаў — запісы на беларускай, украінскай, рускай, нямецкай, англійскай, літоўскай мовах.

У адным з музейных пакояў.

"Ундэрвуд" пісьменніка.

экспазіцыя маецца. Пад час гэтых урокаў абавязкова гучаць мясцовыя песні, якія Іван Паўлавіч вельмі любіў, асабліва васьмь гэтую: "Шумяць вербы ў канцы грэблі..." Нашы дзяўчаты нават ў Мінск на 55-годдзе пісьменніка ездзілі, каб тую песню на юбілеі выканаць...

У час Вялікай Айчыннай наша сям'я была ў эвакуацыі на Тамбоўшчыне. А ў 1942-м Івана Паўлавіча цяжка параніла на фронце: плячо — як адсечана было. Пасля выпіскі са шпітала ён як інвалід трапляе ў тыл, і спецыяльна едзе ў Бугуруслан, каб у цэнтральным бюро даведак высветліць, дзе знаходзіцца ягоная сям'я. Пра бацькоў не дазнаўся, а адрас маёй маці знайшоў. Яна колькі жыла,

"Мележаўскі прыпынак" ля паварту на Глінішча.

Зямлі

лькі некалькі радкоў: “Мы — з сінвакоай Беларусі, // Самай цудоўнай зямлі. // У нас ёсць Ганны і ёсць Марусі, // Яўхімы ёсць і Васілі. // Расцём мы хутка, без супынку, // Імкліва так ляцяць гады. // Івана Мележа сцяжынкі // Нашымі сталі назаўжды”.

На пытанне “А якім быў Мележ?” ягоная пляменніца адказвае:

— Цудоўны сем’янін, прыемны чалавек... Калі мая мама хварэла і лекі знайсці было немагчыма, Іван Паўлавіч зрабіў усё, каб выратаваць сястру... А ён ужо тады быў не Іванкам з Глінішча, а народным пісьменнікам Беларусі Іванам Мележам, але ўсё роўна застаўся сціплым, шчырым і тактоўным... У сям’і нас пяцёра было, дык дзядзька з Мінска заўжды пасылкамі падтрымліваў; неслі мы іх з пошты і адшчася трымцелі, слінкі глыталі. У Глінішчы з яго дапамогай школу ўзвялі. Ён імкнуўся дапамагчы ўсім, да тае пары, пакуль сэрца білася...

Па меркаванні начальніка аддзела культуры Хойніцкага райвыканкама Валянціна Баранава, Лілія Краўчанка — спецыяліст у сферы культуры ад Бога, і п’явуння, і паэтка, і арганізатар цудоўны.

Больш за 20 гадоў жыцця звязала з ансамблем “Спадчына”, у рэпертуары якога — спрэс мясцовая аўтэнтка.

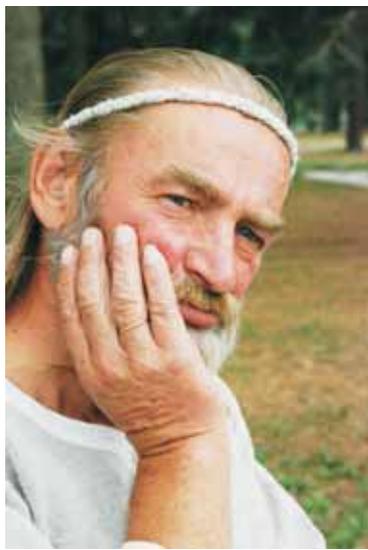

Лілія Краўчанка.

страціць, ён нібы ўпершыню ўбачыў яе ва ўсім харакстве, і захапленне, і гордасць за яе на момант запоўнілі яго душу, выналі ўсе іншыя пачуцці.

Іван Мележ.
“Людзі на балоце”.

Калі я сустрэў яго ўпершыню некалькі гадоў таму, падумаў: вось ён, хрэстаматыйны палашук з Хойніччыны. Аказалася, не: Аляксей Сярмяжка родам з Ба-

Аляксей Сярмяжка.

Цікава назіраць, з якой пашанай вітаюцца з Сярмяжкам гараджане. А на пытанне “Чаму ў свой час у сталіцы не застаўся?” ён нязменна адказвае: “У Мінску я — адзін з многіх, а ў родных ужо Хойніках — проста адзіны”. З гэтага “проста” і бярэ пачатак прафесійная годнасць спецыяліста, за чыімі плячыма — без малаго дваццаць прэм’ер. Кожная з іх прайшла ў РДК з аншлагам. Першым быў “Трыбунал” Макаёнка, а напярэдадні Дня беларускага пісьменства народны тэатр паказаў інсцэніроўку

Ці не гэта праўнук Васіля ды Ганны?..

“Людзей на балоце”: той эпизод рамана, дзе Васіль — у канфлікце з Яўхімам з-за Ганны, а дзядзька вырашае пабрацца шлюбам з апошнім. Прывабілі канфлікт, дзеля любоў і каханне... Сам Аляксей Сярмяжка сыграў бацьку Ганны, што падаўся 60-гадоваму рэжысёру шчымлівым і шчырым у сваёй сямейнай бядзе чалавекам.

Дарэчы, інсцэніроўку гэтую без прамаруджвання даслалі рэжысёру сталічныя калегі-купалаўцы. Маўляў, які ў Хойніках Дзень пісьменства без мележаўскай пастаноўкі? Застаецца дадаць, што ў трупе на сёння — 18 чалавек: рабочыя, служачыя, работнікі культуры, педагогі... А адзін з галоўных “тэатральных крытыкаў” — унук Сярмяжкі, васьмігадовы Арцём, які не прапускае ніводнай рэпетыцыі.

Днямі, пасля рамонт, у Хойніках распачаў дзейнасць РДК. Народны тэатр, што часова працаваў у Цэнтры культуры і спорту, вярнуўся ў родныя “пенаты”. Для Сярмяжкі гэта — чарговы крок наперад, бо Раённы дом культуры за час падрыхтоўкі да Дня беларускага пісьменства займаў шыкоўную светлавую і гукаўзмацняльную апаратуру. Нават студыя гуказапісу з’явілася. Натуральна, творчая прастора для далейшых сцэнічна-тэатральных эксперыментаў павялічыцца значна.

Пейзажна-галерэйны эксклюзіў

Ішоў жнівень. Дні плылі спякотныя, неба глыбілася нязмерна высокае, неабсяжнае, сонца зіхацела нясцерпна іскрыстым кругам. Трава на вільготных узлессях, купы і купкі хмызняку на падсохлых узболатках, асіны каля цагельні буялі, былі ў пары самага росквіту. Узлессі, палянкі поўнілі неўтаймоўны, руплівы гул, звон незлічоных дробных насельнікаў добра ўвагрэтай зямлі.

Іван Мележ.
“Людзі на балоце”.

— Вельмі люблю вясковыя пейзажы, — распавядае бранскі мастак Уладзімір Алдошын, удзельнік Міжнароднага славянскага пленэру, што прахо-

дзіў днямі на хойніцкай зямлі. — На Беларусі я ўпершыню, і вельмі ўражаны яе сцішанай і велічнай прыгажосцю... Нас тут 14 мастакоў. Цягам амаль двух тыдняў мы выязджалі штодня на эцюды, працавалі ля вёсак Рудакоў, Барысаўшчыны...

дзіў канфэрэнц-зала. А музейнае абсталяванне — самае сучаснае... Уражвае не толькі музейны будынак, але і прылеглая тэрыторыя. Газоны, кветкі, амфітэатр, ратонда — усё зроблена па-еўрапейску. А пасярод гэтага святочнага пейзажу — скульптурная кампазіцыя мележаўскіх герояў работы скульптара Валерыя Кандраценкі. І выглядае помнік не як “дадатак” да прасторы, а нібы ягонае неад’емная частка, бо ўшаноўвае герояў, “спісаных” Мележам з рэальнага жыцця, герояў, нашчадкі якіх і па сёння жывуць і працуюць у Глінішчы, Хойніках, іншых вёсках і паселішчах раёна.

— У буйным маёнтку Аўраамавых мы размясцілі экспазіцыйныя залы. Агульная плошча — 500 квадратных метраў. Экспанаты распавядаюць пра гісторыю сядзібы, горада, раёна, пра культуру і этнаграфію, усенародны Подзвіг пад час Вялікай Айчыннай вайны. Хапіла месца і для фондаў, а ўсіх музейных прадметаў — каля дзвюх тысяч. Ёсць у музеі

Інсцэніроўка “Людзей на балоце”, падрыхтаваная народным тэатрам Хойніцкага РДК.

Валянцін Баранаў.

З Ліліяй Уладзіміраўнай мы знаёмыя не першы год. І калі б літаратурная Ганна Чарнушка ажыла, я дакладна ведаю, на каго яна была б падобная...

Так, шмат рабін цвіце на Хойніччыне.

Самы галоўны рэжысёр

Бацька стаяў увесь час моўчкі, назіраў за Ганнай так, як бы траціў яе назаўсёды. Глядзеў і не мог наглядзецца... Рыхтуючыся развітвацца,

Удзельніцы ансамбля “Спадчына”.

рысава. Шмат гадоў таму скончыў Беларускі дзяржаўны тэатральна-мастацкі інстытут, стаў дыпламаваным рэжысёрам і па размеркаванні трапіў у Хойнікі, дзе працуе і па сёння. З 1973 года ўзначаліў тэатральны калектыў, які тады існаваў як драматычны гурток пры Хойніцкім РДК... З таго часу Сярмяжка і ўлюбіўся ў Палессе, якое зрабіла з яго сапраўднага палешука. Ад такой узаемнай любові і нарадзіўся Хойніцкі народны тэатр.

Ратонда ў хойніцкім парку. У сядзібным доме Аўраамавых размясціўся гісторыка-краязнаўчы музей.

“Краіна маёй будучыні”

Дзень ведаў запомніўся сёлета не толькі школьнікам і студэнтам навучальных устаноў Беларусі, але і беларускіх школ у замежжы. Яшчэ напрыканцы жніўня па даручэнні Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь у сталіцу Латвіі прыбыла аўтакалона, якая даставіла абсталяванне, тэхніку, вучэбна-метадычную літаратуру для Рыжскай беларускай школы. А непасрэдна 1 верасня Беларускай школе імя Францыска Скарыны ў Вільнюсе дыпмісіяй нашай краіны на чале з Надзвычайным і Паўнамоцным Паслом Рэспублікі Беларусь у Літоўскай Рэспубліцы і Фінляндыі Уладзімірам Дражыным былі перададзены абсталяванне і кнігі. Таксама кожны вучань школы атрымаў асабісты падарунак ад Кіраўніка нашай дзяржавы Аляксандра Лукашэнкі.

1 верасня першы ўрок навучальнага года ва ўсіх школах, гімназіях, ліцэях краіны, як звычайна, прайшоў у вольнай форме. Аднак патрыятычная тэматыка занятку, па традыцыі, засталася агульнай для ўсіх устаноў і вучняў усіх узростаў: “Беларусь — краіна маёй будучыні”.

Мусіць, многія пагодзяцца, што найлепшы штуршок для самавызначэння, фарміравання грамадскай пазіцыі вучня, яго погляду ў будучыню, — наглядны прыклад. Менавіта таму шматлікія школы сёння практыкуюць так званыя гасцявыя ўрокі.

У Дзень ведаў давялося зазірнуць у сталічную гімназію № 29. На першы ўрок да вучняў сярэдніх класаў завіталі нямала цікавых асоб: кіраўнікі прадпрыемстваў, ветэраны Вялікай Айчыннай вайны і вайны ў Афганістане, прадстаўнікі самых розных прафесій...

А з вучнямі 9-х — 10-х класаў сустрэлася заслужаная артыстка Беларусі Ірына Дарафеева. Яна і выступіла ў ролі

настаўніцы на першым — тэматычным — уроку навучальнага года ў актавай зале гімназіі. Вядома ж, спявачка адразу стала цэнтрам увагі школьнікаў, што зладзілі ёй, не раўнуючы, сапраўднае інтэрв’ю, у час якога распавялі пра тонкасці эстраднай прафесіі. А напрыканцы сустрэчы Ірына Дарафеева пажадала школьнікам поспехаў у вучобе, а таксама няспыннага развіцця і ўдасканалення іхніх талентаў...

“Такая форма правядзення заняткаў дзецям вельмі цікавая, — распавёў дырэктар гімназіі Віктар Пшыкаў, — таму што дазваляе пазнаёміцца з людзьмі, чыімі дасягненнямі сапраўды можна ганарыцца. Тым больш прыемна, што многія з такіх гасцей — бацькі нашых вучняў”.

Увогуле, 1 верасня амаль паўтары тысячы сталічных вучняў 4-х — 11-х класаў правялі свае першыя ўрокі ў 35-ці сацыяльна-культурных аб’ектах Мінска. Прымалі школьнікаў нават у будынку “Мінск-Арэны”!

А для супрацоўнікаў Нацыянальнай бібліятэкі краіны запрашаць да сябе школьнікаў на першы ўрок ужо стала добрай традыцыяй. Упершыню ў храме ведаў такі праект ажыццявілі ў 2008-м. З таго часу школьнікі сталічнай гімназіі № 1 імя Ф.Скарыны — пастаянныя госці бібліятэкі 1 верасня. Сёлета пашанцавала вучням 4 класа: ім Дзень ведаў-2010 запомніцца не толькі цікавым урокам з удзелам адміністрацыі школы і прадстаўнікоў галоўнай кніжнай скарбніцы краіны. Арганізатары ўрока падрыхтавалі для маленькіх наведвальнікаў цікавую праграму: тут яны даведаліся пра сістэму працы бібліятэкі, завіталі на кніжную выставку “Славутыя імёны Бацькаўшчыны” дзе прадстаўлена цэлая галерэя выяў гістарычных асоб беларускай зямлі: Кірылы Тураўскага, Міколы Гусоўскага, Сафіі Слуцкай і многіх іншых. Але асабліва цікавым для школьнікаў аказалася знаёмства са старажытнай кнігай. У бібліятэчным музеі ім давялося ўбачыць арыгінальныя кніжныя помнікі Скарыны і Фёдарова, мініяцюры выданні розных гадоў, і рэдкія кнігі.

Канешне ж, асабліва важнае першае знаёмства са школай для першакласнікаў. Таму, па традыцыі, усе, хто 1 верасня ўпершыню пераступіў школьны парог, атрымалі спецыяльныя падарункі: каларовыя кнігі “Беларусь — наша Радзіма. Падарунак Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь А.Р. Лукашэнкі першакласніку”. Думаецца, менавіта так — з яркімі ўражаннямі — і павінен пачынацца навучальны год для вучняў усіх узростаў. Ці не так?

Дар’я ДАНИЛЕВІЧ
На здымку: Ірына Дарафеева сустрэла Дзень ведаў разам з вучнямі сталічнай гімназіі № 29. Фота Юрыя ІВАНОВА

Узнагароды кніжнага года

“Кніжны” год для выдавецтва “Мастацкая літаратура” стаў даволі плённым на ўзнагароды. Адна толькі кніга “Ніколі не забудзем” узяла Гран-пры на Нацыянальным конкурсе “Мастацтва кнігі-2010” і дыплом I ступені ў намінацыі “Перамога” на Міжнародным конкурсе “Мастацтва кнігі” дзяржаў — удзельніц СНД.

Цікавым для чытача будзе і чарговае выданне “Мастацкай літаратуры” з серыі

“Жыццё знакамітых людзей” — “Летапісец эпохі”, — прысвечанае Івану Шамякіну. У ім змешчаны інтэрв’ю з мэтрам беларускай літаратуры, успаміны яго родных і блізкіх, аўтарскія эсы.

Адметнай рысай для “Мастацкай літаратуры” стаў і запуск новай серыі — “Беларусь музычная”. Першай

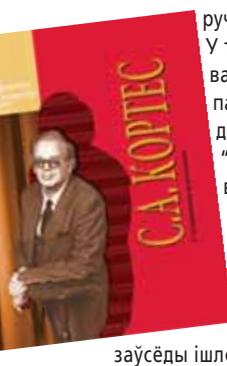
кнігай стала выданне пра Яўгена Глебава.

Парадавала сёлета “Мастацкая літаратура” і маленькага чытача, выпусціўшы “Лебядзіны скіт” Уладзіміра Караткевіча. Ілюстраваннем кнігі займаўся беларускі мастак Мікола Купава, які стварыў цудоўныя малюнкi да кожнай казкі.

Што вучаць з задавальненнем?

Асабліва шмат навінак ад выдавецтва “Вышэйшая школа” — на паліцах з падручнікамі па замежных мовах.

Па традыцыі, шмат падручнікаў і дапаможнікаў выпусцілі выдаўцы для навучэнцаў ПТВ, ССНУ, ВНУ. Усё больш падобных выданняў суправаджаюцца электронным дадаткам. Асабліва гэта тычыцца пад-

ручнікаў па замежных мовах. У такім рэчышчы вельмі цікавая навінка выдавецтва — падручнік беларускай мовы для замежных навучэнцаў “Беларуская мова? З задавальненнем!”. Гэтае выданне, дзякуючы дадатку з фанаматэрыяламі, робіць магчымым вывучэнне беларускай мовы з нуля.

Дарэчы, выдавецтва заўсёды ішло ў нагу з часам. На запісах

электронных дадаткаў тут не спыняюцца: у “Вышэйшай школе” распачалі выпуск аўдыёпадручнікаў для самастойнага навучання. Чаго варта адна толькі “Англійская за рулём”, распрацаваная для трох узроўняў ведання мовы!

Цікавым і новым для выдавецтва праектам стала серыя “Сучасныя беларускія кампазітары”. Сёлета ўжо выйшлі чатыры кнігі: пра Ігара Лучанка, Яўгена Глебава, Андрэя Мдзівані і Сяргея Картэса.

Пра Беларусь і не толькі

Аўтар кнігі “Помнікі сусветнай спадчыны” Уладзімір Кісель будзе ўдзельнічаць у яе прэзентацыі на Дні пісьменства.

Пра гэта паведаміла выконваючая абавязкі дырэктара выдавецтва “Беларусь” Валянціна Пінчук. Выданне заваявала дыплом I ступені на Нацыянальным конкурсе “Мастацтва кнігі”. Яно змяшчае выявы помнікаў, якія былі ўключаны ў Спіс сусветнай спадчыны UNESCO.

“Сёлета мы выпусцілі кнігу, якую я лічу нашым поспехам: гэта “Вяры Грэнвальдскай бітвы” гісторыка Юрыя Бохана, — дадае Валянціна Пінчук. — Яркае афармленне, шмат ілюстрацый, звесткі пра падзеі канца XII — сярэдзіны XVI стагоддзяў прывабліваюць шматлікую чытацкую аўдыторыю. Адным са знакавых можна назваць выданне Лідзіі Кузьміной “Павел Сухой і яго крылатыя шэдэўры”: яно распавядае пра нашага земляка — канструктара самалётаў”.

З Полацка — пачатак

Новым праектам выдавецтва “Пачатковая школа” стала навукова-папулярная серыя “Гарады і гістарычныя мясціны Беларусі”.

У адаптаванай форме кнігі серыі распавядаюць пра знакамітых людзей, якімі ганарацца землякі, пазнаёмяць з сучасным жыццём гараджан. Пад час святкавання Дня беларускага пісьменства ў Хойніках пройдзе прэзентацыя першай кнігі новай серыі — “Полацк — бацька гарадоў беларускіх”.

Да новага навучальнага года выдавецтва “Пачатковая школа” падрыхтавала абноўлены вучэбны дапаможнік “Беларусь — наша Радзіма. Падарунак Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь А.Р. Лукашэнкі першакласніку”. Па традыцыі, 1 верасня кніга ўрачыста ўручаецца кожнаму першакласніку нашай краіны. А вучні старэйшых класаў атрымаюць да новага навучальнага года перапрацаванае і ўдасканаленае выданне дапаможніка “Беларусь — краіна тваёй будучыні. Кніга для выпускніка”.

3 пункта погляду “...Навукі”

Шмат цікавых і рознабаковых выданняў апошнім часам пабачыла свет у выдавецтве “Беларуская навука”.

Гонар яго — першы том сацыяльна значнага выдання “Гісторыя беларускай літаратуры XI — XIX стагоддзяў” у 2-х тамах. Актуальным бачыцца перавыданне “Арфаграфічнага слоўніка беларускай мовы” пад рэдакцыяй А.А. Лукашанца. Цікавым для чытача будзе том “Беларускі народныя казкі: крой, вышыўка і дэкаратыўныя швы”, прызначаны для тых, хто ці-

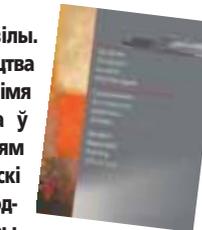
кавіцца традыцыямі вышыўкі на Беларусі і хоча самастойна стварыць нацыянальны касцюм па старадаўніх тэхналогіях.

Працягам этнакультурнага накірунку дзейнасці выдавецтва стала кніга “Беларусы: Сучасныя этнакультурныя працэсы”. У выданні ўпершыню ў айчыннай этналогіі аналізуецца сучасныя этнакультурныя працэсы, развіццё навуковай думкі аб паходжанні беларусаў, асноўныя фактары этнакультурнай дынамікі.

Энцыклапедыі для ўсіх

Акрамя кнігі “Радзівілы. Альбом партрэтаў”, выдавецтва “Беларуская энцыклапедыя” імя П.Броўкі на Дні пісьменства ў Хойніках прадставіць гасцям свята фотаальбом “Беларускі сучасны жывапіс. XXI стагоддзе”, дзе змяшчаюцца творы знакавых мастакоў апошняга часу.

У гэты дзень можна будзе пагартаць і набыць знакамітыя кнігі “Зямля сілы. Бела-вельская пушка”, “Энцыклапедыя Перамогі. Беларусь — Масква”. Цягам 2010 года выйшлі такія энцыклапедыі, як “Культура Беларусі. Т.1”, “Археалогія Беларусі. Т.1”, “Вялі-

кае Княства Літоўскае. Т.3”, “Рэгіёны Беларусі. Брэсцкая вобласць”, ды многія іншыя.

“Два мерапрыемствы на год адбываюцца ў рэспубліцы, дзе можна прадставіць нашы кнігі не для вузкага кола аматараў, а для вялікай аўдыторыі: гэта Мінская міжнародная кніжная выстаўка-кірмаш і Дзень пісьменства, — заўважае галоўны рэдактар “Беларускай энцыклапедыі” Валянціна Языковіч. — На такіх масавых святах мы знаёмімся з чытачамі, дэманструем навінкі. Гэта вельмі добрая традыцыя, якую мы будзем з задавальненнем падтрымліваць надалей”.

Дзецям і дарослым

“Слоўнік сучаснай беларускай мовы” з улікам новых правілаў арфаграфіі прэзентуе на Дні пісьменства выдавецтва “Народная асвета”.

Таксама ў Хойніках ля стэнда “Народнай асветы” адбудзецца гульня для дзяцей “Адкуль да нас прыйшла кніга”. Будучы прадстаўлены выданні з серыі “Они не должны исчезнуть”, прысвечаныя раслінам і жывёлам.

“Дзень пісьменства — свята, да якога мы рыхтуемся з той пары, як да-

ведваемся пра горад, дзе яно будзе праводзіцца, — заўважае загадчык аддзела маркетынгу Канстанцін Плаўнік. — Кнігі трэба абавязкова прэзентаваць, запрашаць да ўдзелу тых, хто іх ствараў. Нашы аўтары з задавальненнем адгукваюцца на прапанову наведваць свята і распавесці яго ўдзельнікам пра кнігі, створаныя ў “Народнай асвете”.

Каларовыя цуды

“Вынікі працы ўсёй выдавецкай індустрыі Беларусі, самыя цікавыя айчынныя кнігі можна ўбачыць на Дні пісьменства. Мы атрымліваем узнагароды, знаёмімся з дасягненнямі адно аднаго, абмяркоўваем планы на будучыню з калегамі”, — такія ўражанні ад свята выказаў начальнік аддзела маркетынгу Мінскай фабрыкі каларовага друку Валерый Пілеўскі.

Чарговае выданне фотаальбома “Спадчына Беларусі” можна будзе пабачыць на свяце ў Хойніках. Гэта выдан-

не — іміджавае, карыстаецца вельмі вялікай папулярнасцю.

Яшчэ адна “разыначка” — новая кніга з серыі “Народы Зямлі” пад назвай “Гісторыя арабскай цывілізацыі”. Таксама вядзецца праца над выданнем “Гісторыя Візантыйскай дзяржавы”, якую плануецца паспець выдаць якраз да Дня пісьменства. Дапоўненая кніга Аляксандра Арлова “Манеты” парадуе калекцыянераў. Таксама будзе цікавай для іх і “Геральдыка Беларусі”, дапоўненая і перавыдадзеная.

В.Цвірка. "Прыпяць".

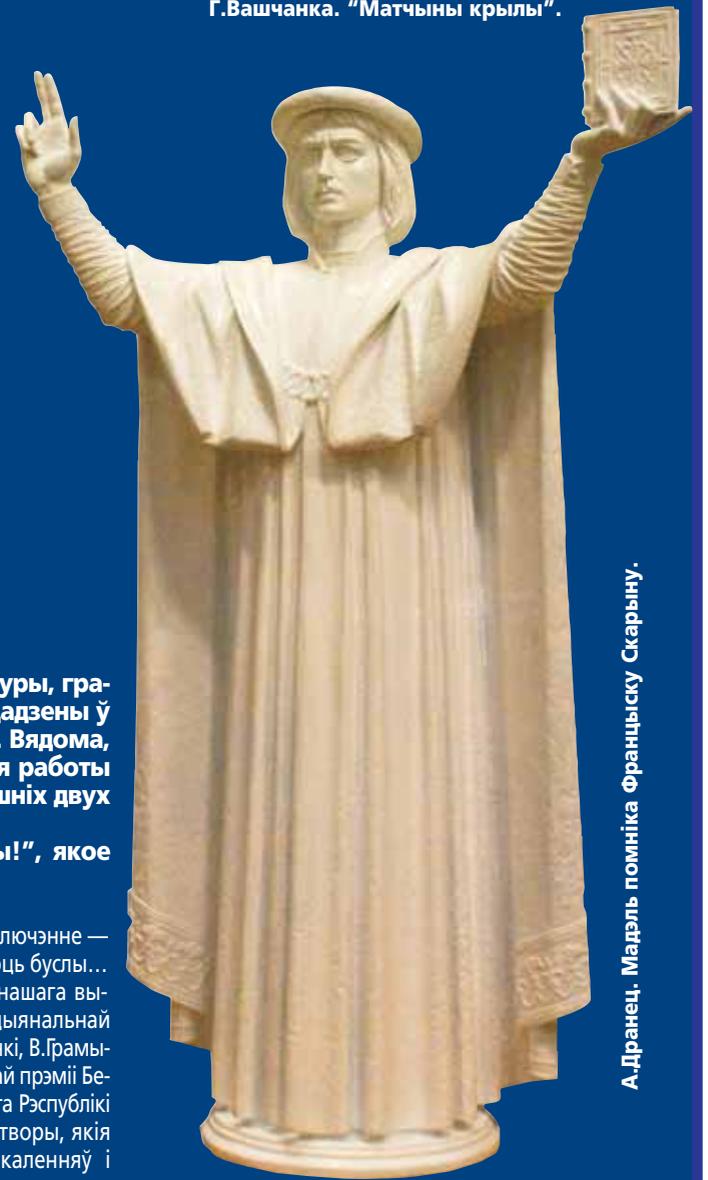
Г.Вашчанка. "Матчыны крылы".

Слова аб "...крылах"

Пралог

Гэтая паласа з'яўляецца своеасаблівым пралогам да Рэспубліканскай выстаўкі жывапісу, скульптуры, графікі, габелена, керамікі і мастацкага шкла "Зямля пад белымі крыламі". Калі нумар ужо быў здадзены ў друк, у Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь урачыста "стартвала" экспазіцыя... Вядома, у наступных нумарах "К" мы распавядзем аб творчасці класікаў і іх таленавітых вучняў. А іхнія работы ўпрыгожылі залы першага паверха, фая і галерэю музея. У асноўным, створаны яны цягам апошніх двух дзесяцігоддзяў — перыяду існавання незалежнай Рэспублікі Беларусь. Вядома, выстаўку гэтую немагчыма ўявіць па-за гордым сцвярдзеннем "Беларусь — гэта мы!", якое дало назву маштабнай Рэспубліканскай грамадска-культурнай акцыі.

У Нацыянальным мастацкім можна будзе пабачыць работы звыш 150 аўтараў, якія плённа працуюць сёння. Адзінае выключэнне — эпічны пейзаж віртуознага майстра жывапісу Віталія Цвірка "Прыпяць" як сімвал нашай цудоўнай асенняй зямлі, над якой лунаюць буслы... "Зямля пад белымі крыламі" распачынае (мы ўжо пісалі аб гэтым) ва ўсёй краіне вялікую акцыю — агляд дасягненняў нашага выўленчага мастацтва за апошнія гады, каб потым, падводзячы вынікі, акрэсліць круг праблем адносна далейшага развіцця нацыянальнай выўленчай культуры. Асноўную частку экспазіцыі складуць творы народных мастакоў Беларусі (М.Савіцкага, Л.Шчамялёва, Г.Вашчанкі, В.Грамыкі, У.Тоўсціка, Г.Паплаўскага, А.Кашкурэвіча, Л.Гумілеўскага, В.Шаранговіча, М.Данцыга, У.Стальмашонка, І.Міско), лаўрэатаў Дзяржаўнай прэміі Беларусі (паўтара дзесятка аўтараў), заслужаных дзеячаў мастацтва (таксама 15 чалавек) і стыпендыятаў спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі (11 мастакоў). У Нацыянальным мастацкім музеі таксама экспануюцца некаторыя творы, якія былі набыты музеем апошнім часам. Такім чынам, глядач, пабачыўшы разам шмат твораў прадстаўнікоў розных пакаленняў і разнастайных накірункаў, можа для сябе вызначыць, па якім шляху ідзе наша мастацтва.

А.Дранец. Марэль помніка Францыску Скарыну.

М.Савіцкі. "Янка Купала".

М.Савіцкі. "Якуб Колас".

Л.Шчамялёў. "Быццам бы ў сне".

Іван Мележ з бацькам у Глінішчы...

...з Янкам Казекам на Прыпяці...

...з землякамі ў родных мясцінах.

Сем лістоў з глыбіні Палессся

17.I-44 г.

Дарагі сын Ваня! Я, мама і ўся наша сям'я сардэчна віншую цябе з законным шлюбам і жадаем усяго найлепшага табе і тваёй жонцы ў будучым сумесным жыцці. Жыць доўгія гады, быць здаровымі і вясёлымі на радасць нам і нашай сям'і. Напішы, Ваня, як імя тваёй жонкі, як жые і чым яна займаецца. Перадай ад нас прывітанне сваёй жонцы, а нашай нявестцы.

Дарагі наш сын і брат Ваня! Атрымалі твае два лісты: ад 25.XI і 24.XII.-43 г. Сардэчна радуемся за тваё жыццё і здароўе, за прывітанне. Паведамляю, што мы пакуль здаровыя і жывём. 26.XI.-43 г. — дзень нашага вызвалення ад праклятай нямецкай кабалы. Гонар і слава нашай слаўнай Чырвонай арміі, смерць нямецкім шакалам-людзям! Перад прыходам нашых слаўных чырво-

наармейцаў нам давалася бадзязца па лясках, балотах і хмызняку, захоўваць сваё жыццё, а 29.XI-43 г. прыйшлі ў сваю вёску, на 50 працэнтаў спаленую, у тым ліку згарэў наш дом. [...] Ты пытаешся, як мы будзем далей жыць і што рабіць. Калі дазваляць здароўе і час, я ў першую чаргу буду клапаціцца аб будаўніцтве сабе хаты, хоць у нас з маёмасці засталася толькі адна кароўка, але гэта невялікая бяда: самыя цяжкасці будуць з вывазам лесу на хату. [...]

Моцна цалуем цябе ўсе. Твой татка Мележ.

У папярэднім лісце “з глыбіні Палессся” перад намі паўстае карціна выпаленай, спустошанай вёскі, клопату гаспадара, які, калі згадаць той жа раман “Людзі на балоце”, заўжды дбае пра зямлю. Менавіта такім руплівага беларуса і ўвасобіў пісьменнік: *выпісваючы вобразы сваёй хронікі, раўняцца яму было на каго.*

Дарагі сын Ваня!

Ліст твой і 400 руб. я атрымаў, за што табе дзякую, а таксама дзякую тваёй дачцэ Людцы, а сваёй унучцы, за дасланы адрас для паездкі дзядулі ў Мінск. Ваня! Ты ў сваіх лістах прасіў прыехаць да цябе ў Мінск пагасцаваць на некаторы час, і з лістоў бачна, што ты на мяне злуеш за тое, што не хачу пісаць табе лістоў і не еду да цябе, словам, лянюся рабіць адно і другое. 13 сакавіка Юля была дома і перадала, што атрымала ад цябе пісьмо, у якім ты пішаш, каб я абавязкова прыехаў [...]. Гэта, канешне, з майго боку, ты лічыш, злачынна і нядобра. Ваня! Сам ты ведаеш выдатна, што мне, каб з'ехаць з дому, патрэбна выраць час, каб было каму замяніць маю працу. Юля працуе ў Дворышчах, утраіх хазяцка ў школу, адной матцы даводзіцца глядзець за ўсімі. Пры ўсім маім жаданні, я не магу выканаць тваю просьбу. Ды ты яшчэ пісаў у лістах, што, напэўна, я крыводую на цябе і не хачу ехаць да цябе таму, што мала дапамагаў нам. Ваня! Я не толькі не крыводую на цябе, а радуся і ганаруся табой як выхадцам з такой глушы і такой беднай сям'і, а дзякуючы сваёй старанасці да вучобы і таленту ты дасягнуў вышэйшай адукацыі і цяпер бываеш у найвышэйшым коле грамадства, без усякай бацькоўскай

дапамогі, а толькі таго мог дабіцца ўсякі, хто жадаў вучыцца і валодаў талентам, пры савецкай уладзе. Словам, Глініскі Іван з мележаўскай пароды ў цяперашні час стаў беларускім пісьменнікам. Тое, што даводзілася і перажываць раней і заўсёдня нашы недахопы не павінны мець месца ў нашых сваяцкіх і сямейным становішчах ніякі непаразуменні. Я не толькі не збіраюся прыехаць, а чакаю штодзённа: можа быць, як-небудзь прыедзе Геня, хаця б на кароткі час, тады мне стане вальней, я здолее прыехаць не толькі раз, а некалькі разоў у год.

У мінулым годзе Юля за мяне і ўсіх нас ездзіла да цябе ў Мінск. Усё ж, Ваня, я спадзяюся хутка быць у цябе. [...]

Прывітанне Лілі, Клаўдзіі Іванаўне і Людмілцы Іванаўне.

Застаюся ваш бацька і добразычлівец П.Мележ.

13.III.-49 г.

“Глініскі Іван з мележаўскай пароды...” У гэтай проста фразе — не толькі гонар бацькі за свайго сына... Пра гэта — і наступны ліст.

2.II-54 г.

Дарагі сын Ваня!

Выбачай, што са спазненнем пішу гэты ліст. Дзяўчаты і Росця заняты вучобай,

Пасля смерці Івана Мележа ягоны рабочы кабінет яшчэ доўга захоўваў неабсяжны архіў дакументаў свайго гаспадара. Удава пісьменніка Лідзія Пятрова-Мележ рупліва збірала рукапісы, лісты, фотаздымкі, дзённікі, запісныя кніжкі мужа. У 1983 годзе Лідзія Якаўлеўна перадала каштоўныя дакументы ў Беларускае дзяржаўнае (у тыя гады — Цэнтральнае) архіў-музей літаратуры і мастацтва.

Сярод многіх унікальных дакументаў фонду Мележа мне ў рукі трапілі сем лістоў ад яго бацькі — Паўла Фёдаравіча. За сціпымі, на першы погляд, аркушыкамі са школьных сшыткаў, запоўненымі ўборыстым, дзесьці нават амаль вучнёўскім, почыркам, — і жыццё маленькай вёскі, што схавалася на абсягах Палессся, і шчыры гонар за сына, які змог уласнымі намаганнямі стаць заслужана ўзнагароджаным славай Чалавекам, і побытавыя дробязі. Усё, што сваёй пранізлівай дакументальнасцю дапамагло пасля стварыць непаўторную атмасферу “Палескай хронікі”...

Радкі, напісаныя то простым алоўкам, то чарніламі, дазволілі дакрануцца да бездні бацькоўскай любові, якая ўвесь час суправаджала і падтрымлівала Івана Мележа ў жыцці і творчасці. Гэтай папраўдзе эксклюзіўнай публікацыяй матэрыялаў з фонду Беларускага дзяржаўнага архіва-музея гісторыі беларускай літаратуры мы аддаём даніну нашай павагі і ўдзячнасці бацькам слыннага пісьменніка.

Пісьмы Паўла Фёдаравіча Мележа друкуем у перакладзе з рускай мовы з нязначнымі скарачэннямі і максімальным захаваннем лексічных, фразеалагічных і сінтаксічных асаблівасцей арыгіналаў.

Пакуль жа — вернемся ў 1944-ы, якім датаваны першы са знойдзеных лістоў...

У архіўным сховішчы працавала Настасся ПАНКРАТАВА

Бацьку, маці, Бацькаўшчыне...

у мяне — свая праца: нарыхтоўка дроў, калгасная работа. Грошы — 400 руб. — атрымалі, за якія сардэчна дзякуем. Запачытанасць школе ўплацілі, частку з іх — на харчаванне Тамары, а астатнія — на соль ды газніцу. [...]

Ваня! Мы асабліва хвалюемся за цябе, за тваё здароўе. У лісце ты пісаў, што з вачамі ў цябе не зусім добра, жадаем табе самага хуткага выздараўлення. Ваня! Мы толькі дзякуючы тваёй чулай і добрай безадмоўнай дапамозе, якой ты нас саграваеш, жывём не горш за іншых, плячёмся ўслед за сваімі суседзямі, увогуле, ты, Ваня, — наша святло, ты — аснова нашага жыцця.

Што ж табе новага напісаць? Хаця ўсю зіму [...] трымаліся маразы, асабліва ў другой палове студзеня моцныя маразы — даходзяць да 38°, так што ў хаце халаднавата. [...]

Жадаем усім здароўя, добрых поспехаў у працы.

Павел.

А якім гонарам поўніцца бацькава сэрца ў наступным лісце, напісаным праз чатыры гады, і асабліва — у тым, што датуецца 1960-м...

Дарагі сын Ваня!

Не атрымліваю ад цябе лістоў і сам пішу табе іх ад выпадку да выпадку. Сёння маю магчымасць напісаць табе ліст. Глініцкія дзяўчаты-харысты прыехалі з Мінска. Пры сустрэчы са мною з радасцю паведамляюць, што сустрака-

ліся з табою: ты вітаўся з імі, падышоў да іх, распытваў пра нас. У тэатры глядзелі тваю п'есу, п'еса вельмі спадабалася, бачылі таксама Тому, Любу і Расціслава.

У нас сёння — 4-га снежня. Зіма ўвайшла ў свае правы. Маразы — моцныя. Зямля пакрыта злёгка снегам. Асабліва для старых, у прыватнасці, нам, — гэта самая цяжкая пара года. Тым больш, што такое даждлівае лета дасца ў знакі. Многія людзі засталіся на зіму без сена. У прыпяцкай зоне вёскі — Чарнаўшчына, Абухоўшчына, Буда, Ломыш, Тульговічы, Ламачы і Кажушкі — мала ў каго засталася бульба: старыя вымакла. У нас у Глінішчах у многіх людзей у сцяпеннях пашкодзіла бульбу: пагніла. Некаторыя калгаснікі ўжо прадалі кароў. Мы пакуль што кароў трымаем. Сена ў нас таксама малавата: разлічваю прахыць з сенам толькі да лютага м-ца. На сакавік і красавік патрэбна будзе набыць сена: у нас маецца для продажу пудоў 30 — 40 пудоў, і мы зможам як-небудзь дажыць. [...] Я дамоўіўся набыць сена 30 пудоў, цана за адзін пуд сена — 20 руб., — добрае, а сярэдняе — 15 руб., сена мне якраз патрэбна. Як самому — жыць патрэбна, так і кароўу трэба захаваць для сябе. Таму прашу, не адмоўся і гэтым разам, вышлі грошай, калі табе не складана. [...]

Мы пакуль што жывём па-старыкоўску, займаемся сваімі хатнімі справамі. [...]

Вашы Павел і Марыя.

3.XII-58 г.

5.XII.-60 г.

Дарагі сын Ваня!

Ліст твой з віншаваннем я атрымаў, за які дзякую.

27.X-60 г. мяне запрасілі на канферэнцыю ў Глінішчанскі клуб расказаць тваю біяграфію. На канферэнцыі праходзіла распрацоўка твайго рамана “Мінскі напрамак”. На канферэнцыі былі прадстаўнікі з райвыканкама і райкама партыі. Канферэнцыя праходзіла выключна чыткай рамана, асноўных момантаў і вытрымкі працы герояў рамана: як камісара Нічыпара Тураўца, Ніну і Аляксея Лагуновіч, Клаву, падрыўніка Шашуру, камандуючага фронтам Чарнахоўскага і шматлікіх герояў, воінаў і партызанаў. Кніга атрымала вельмі добрыя водгукі, чытка выслухана з вялікай увагай і інтарэсам як свайго земляка-аднавяскоўца пісьменніка Івана Паўлавіча.

На канферэнцыі асабліва шмат гаворыў дырэктар школы Акруленка Сямён Аляксандравіч па ўсёй тваёй кнізе: што яна пераведзена на многія замежныя мовы і карыстаецца вялікім поспехам сярод чытачоў.

На гэтым пакуль усё. Здароўе мамы пасля Мінска многа лягчэй, адчувае сябе добра.

Прывітанне Лілі і Людцы. Пішы, як тваё здароўе і ўсіх.

Цалуем моцна.

Твой бацька Павел.

У наступным лісце, напісаным праз месяц, Павел Фёдаравіч адказвае, відаць, на пытанні сына адносна зямлі, яе ўпарадкавання і ўраджайнасці ў другой палове 1920-х. І, трэба адзначыць, бацька падышоў да выканання сынавай просьбы з вялікай адказнасцю і веданнем справы.

10.I.-61 г.

Дарагі сын Ваня!

Ліст твой атрымаў, за які сардэчна дзякуем. Адказваю на твае пытанні, што засталася ў памяці. Каб чаго не прапусціць і ўдакладніць, я даведваюся ад сваіх таварышаў па працы.

1. 1925 — 1926 гг. Надзелы лічыліся мінімальнымі — г. зн. 2,5 дзес. ворыўнай зямлі разам з прыздзібнымі ўчасткамі. Гэта лічылі за аснову для кожнай гаспадаркі або сям'і. Прыкладна 2 чалавекі

жыта — 80 — 90;
пшаніца — 75 — 80;
ячмень — 80 — 90;
авёс — 80;
грэчка і проса — 60;
бульба — 900;
У Каранеўцы:
жыта — 60 — 70;
авёс — 60;
проса і грэчка — 50;
бульба — 700.

8. Цэны на прадукты не былі цвёрдыя, мянялі і гаспрадукты на прамтавары — 1925 — 1926 гг. да 1929 г., а ў 1929-м і ў 1930 годзе цэны на прадукты былі ўстойлівыя. Жыта за пуд — 1 рубель, бульба за пуд — 30 капеек.

9. Цэны на прамтавары былі зусім нізкімі, і тавараў было ў дастатковай колькасці.

10. Цяжкасецей у калгасах было шмат. Не было добрага кіраўніцтва калгасамі, часта змянялі старшынь і са, не было дысцыпліны, таму было шмат крадзяжоў прадуктаў і маёмасці калгасаў.

11. Бочкай у нас і ў цяперашні час прынята лі-

тыя гады, што даводзілася самому бацька па балоце пад час уборкі сенажацей, яшчэ задоўга да рэвалюцыйных падзей, то ў тваім рамане ўсе вельмі добра адлюстраваны моманты таго далёкага мінулага, як бы ты сам перажываў і прымаў удзел у працы таго часу далёкага мінулага.

Дарагі сын Ваня! Голас твой па радыё мы чулі разам з маткаю. Матка хацела размаўляць з табою, але немагчыма было. Гутарка твая нам добра зразумелая, родная і блізкая, мы ад радасці праслязіліся. Быццам сустрэліся і пагутарылі з табой асабіста. Пасля тваёй бяседы чыталі ўрывак рамана па радыё. Ад Любы я атрымаў ліст, у якім яна піша, што раман ёй таксама спадабаўся, толькі яна незадаволеная засталася тым, што мужам Ганны стаў Яўхім Корч, а не Васіль. 30 руб. грошай мы атрымаў, за якія дзякуем.

Святы ў нас святкуюць: у кожнай вёсцы — сваё гадавое свята. Напрыклад, Глінішчы, Алексічы, Княжацкая Слабодка, Багуславец, пасёлкі Рабец і Дуброва гадавымі святамі лічаць свяціцеля Мікалая (мірлікоўскага чудатворца). Гэтае свята бывае два разы на год — 9 мая і 6 снежня па старым стылі: верагодна, яго нараджэнне і смерць. У Каранеўцы гадавымі святамі лічаць 1-га кастрычніка (Пакровы). Тунёўшчына гадавымі святамі лічыць другі дзень Вялікадня і 26 снежня — другі дзень Ражджаства Хрыстовага; Маклішча — 26 верасня: памяць Іаана Багаслова (Багуслаў); Хвойнае — Новы год, 1-га студзеня, і 8 верасня (прачыста другая); Нарыманаў (Міхалёў) — канун Новага года (Шчадруха); Агароднікі — 1-га студзеня (Новы год) і 8-га лістапада (Міхайла);

Характар Прыпяці

Г.Сабкевіч. Від на Прыпяць.

У багатых сховішчах Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь ёсць асобная калекцыя, прысвечаная фотамастацтву нашага краю. Рыхтуючы нумар, прысвечаны Хойніччыне, а калі шырэй — Палессю і палешукам, “Культура” пры дапамозе загадчыка аддзела пісьмовых і выяўленчых крыніц НГМ Надзеі Саўчанка падрыхтавала падборку здымкаў, якія праз тыпажы і краявіды выяўляюць загадкавы і непаўторны “характар палескага краю”.

На старых фатаграфіях — прырода Палесся і, натуральна, яе каларытныя насельнікі з Петрыкава, Пінска, Хойнікаў... Здымкі датуюцца канцом XIX ст. (да прыкладу, фота відаў Прыпяці зроблены ў 1876 г.) — 30-мі гадамі XX ст. Сярод аўтараў прадстаўленых работ — як званы Ісак Сербаў, што знаходзіўся ў экспедыцыі па Палессі ў 1912 г., так і невядомы нам фатографы. Адзначым таксама, што, у прыватнасці, здымкі прыпяцкіх краявідаў зроблены “тэхнікам” Г.Сабкевічам з апіснай партыі Міністэрства шляхоў паведамлення Санкт-Пецярбурга: яе работнікі даследавалі ў свой час галоўную водную артэрыю Палесся...

Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ

Дорогой сын Ваня!
Письмо твое и Чубук я получил
за это тебе благодарю, а так
же благодарю твоего отца. Любо
а своего друга за присылку
по почте для поездки в деревню
в Минск. Ваня! Ты в своем
писме указываешь на то, что
тыде в Ленинск пожелал бы
некоторое время в лес твоей
будице, что ты на своем сердце
за то, что не можешь тебе
твоей и не еду в лес — свободн
иногда даю одно и другое.
13 марта 1929 года Ваня и
передать что посылка от твоей
твоей в которой ты пишешь,
а если не пишешь будице
от твоей, это к твоему с братом

Дорогой сын Ваня!
Письмо твое и Чубук я получил
за это тебе благодарю, а так
же благодарю твоего отца. Любо
а своего друга за присылку
по почте для поездки в деревню
в Минск. Ваня! Ты в своем
писме указываешь на то, что
тыде в Ленинск пожелал бы
некоторое время в лес твоей
будице, что ты на своем сердце
за то, что не можешь тебе
твоей и не еду в лес — свободн
иногда даю одно и другое.
13 марта 1929 года Ваня и
передать что посылка от твоей
твоей в которой ты пишешь,
а если не пишешь будице
от твоей, это к твоему с братом

Ужынец — 14-га верасня (Узвіжанне Крыжа Гасподняга); Юрэвіцкая Слабодка — 15 жніўня, Ражджаства Багародзіцы (першае прачыста), і Вадохрышча — 6-га студзеня. Засценак і Вадовічы як новыя пасёлкі, арганізаваныя пры савецкай уладзе на месцы былых памешчыцкіх маёнткаў, лічаць гадавымі рэвалюцыйныя святы — 1-га мая і 7-га лістапада — Акцябрына; Буда і Ломыш — Мікола; Загальская Слабодка, Загалле, Клівы і Людвінаў (Тройца) — гэтае свята чысла не глядзіць: яно бывае на пяцідзесяты дзень пасля Вялікадня; Бярозаўка, Чарноўшчына, Абухоўшчына, Юрэвічы і пасёлак Баец — 8-га верасня (другая прачыста і Вадохрышча, 6-га студзеня; Крысенічы — 8 верасня; Шэрэйкі — 9 мая і 6-га снежня (Мікола). Даты названых рэлігійных святаў пазначаны па старым стылі, і значэнне гэтых рэлігійных святаў, і калі яны былі ўведзены, я сам не магу ведаць.

Іван Мележ у Глінішчы.

выходзіць на 1,25 дзес. — атрымліваецца 2,5 дзесяц. Чатыры чалавекі па 1,25 — атрымліваецца 5 дзесяц., і г. д.

Надзелы маленькі лічылі пры на-яўнасці ў сям’і 2 — 4 чалавек, сярэднімі — 4 — 7, вялікімі — 7 чалавек і болей.

Вось так у нас карысталіся зямлёй пасля таго, як савецкая ўлада прагнала памешчыкаў да калектывізацыі да 1929 г.

2. Землеўпарадкаванне ў нас не праводзілася. Абразалі зямлі ў чатырох гаспадарках па пяць дзесяцін. Землеўпарадкаванне было праведзена ў Алексічах, і з Алексічаў зрабілі тры пасёлкі: Алексічы, Дуброўна і Рабец.

3. Калектывізацыя ў нас пачалася ў 1929 годзе ў верасні месяцы. У Каранеўцы — у 1930 г.

4. Юрэвіцкую воласць лічылі да 1929 г.

5. Юрэвіцкі раён перадаў у Хойніцкі ў 1931 годзе ў чэрвені.

6. Ураджай у 1925 — 1926 гг., прыкладна:

У Глінішчах і Алексічах:
жыта — 75 — 80 пудоў з дзесяціны;
пшаніца — 50 — 60;
ячмень — 80;
авёс — 70;
бульба — 700 — 800;
Каранеўка ураджай:
жыта — 50 — 60;
авёс — 50;
проса і грэчка — 40 — 50;
бульба — 600.

7. У 1929 — 1930 гг. ураджай лічылі добрым:

чыць бульбу — 20 пудоў. Паколькі ў бульбе шмат зямлі застаецца, робяць надбаўку яшчэ адзін пуд, таму лічаць з зямлёю: 21 пуд бульбы — у бочцы.

Прыкладна: у 1960 годзе я накапаў бульбы 300 пудоў, ці — 15 бочак.

Мой сусед мне сказаў, што ён накапаў бульбы на 25 бочак, ці — 500 пудоў.

Вось усё тое, што змог я ўспомніць паведаміць табе для тваёй патрэбы.

Прывітанне Лілі Якаўлеўне і Людмілцы.

Цалую усіх. Маці пакуль трымаецца.

Шчыра твой бацька Павел.

А гэты, апошні са знойдзеных намі ў музеі-архіве лістоў Паўла Фёдаравіча Мележа, сярод іншых звестак, сабраных таксама па просьбе сына, утрымлівае і меркаванне пра першы раман “Палескай хронікі” — “Людзі на балоце” — аднаго з самых дарагіх для пісьменніка чытачоў. Таго, каму і прысвечана перліна айчыннага пісьменства. Зноў і зноў учытваемца ў мележаўскі эпіграф: “Бацьку, маці, бацькоўскай зямлі”.

Дарагі сын Ваня!

Ліст твой, што за 17.II-61 г., мы атрымаў 20/II, за яго і дзякуем.

Раман твой “Людзі на балоце” я прачытаў. Раман мне асабліва спадабаўся, памылак я ніякіх не знаходжу супраць жыцця таго часу і супраць законаў сельскай гаспадаркі. Я хаця і недастаткова адукаваны, маю 73 гады, а калі ўспомню

прачыста), і Вадохрышча — 6-га студзеня. Засценак і Вадовічы як новыя пасёлкі, арганізаваныя пры савецкай уладзе на месцы былых памешчыцкіх маёнткаў, лічаць гадавымі рэвалюцыйныя святы — 1-га мая і 7-га лістапада — Акцябрына; Буда і Ломыш — Мікола; Загальская Слабодка, Загалле, Клівы і Людвінаў (Тройца) — гэтае свята чысла не глядзіць: яно бывае на пяцідзесяты дзень пасля Вялікадня; Бярозаўка, Чарноўшчына, Абухоўшчына, Юрэвічы і пасёлак Баец — 8-га верасня (другая прачыста і Вадохрышча, 6-га студзеня; Крысенічы — 8 верасня; Шэрэйкі — 9 мая і 6-га снежня (Мікола). Даты названых рэлігійных святаў пазначаны па старым стылі, і значэнне гэтых рэлігійных святаў, і калі яны былі ўведзены, я сам не магу ведаць.

Святкуюць гэтыя святы, без выключэння, усе людзі, якія жывуць у дадзеным населеным пункце. Да гэтых святаў запасаюцца гарэлкай, гатуецца добрую закуску з некалькіх страў. У гэты дзень, калі дзядзько добра жыве, ён лічыць госцем усіх, і ўсякага, хто зойдзе ў хату, па рэлігійным звычай, прыме як гасця: частуе гарэлкай і запрашае закусваць. Гэта — акрамя родных, а родныя прыходзяць без усякага запрашэння.

Моладзь у гэтыя святы ладзіць гулянку. Музыка. Танцы. Гэтыя святы рэдка праходзяць спакойна, бываюць бойкі і патасоўкі ўсялякага роду. [...]

Цалую усіх.
Шчыра вашы бацькі Павел і Марыя.

Гаспадары з Хойна. Пачатак XX ст.

Невядомы аўтар. Паляшук.

Г.Сабкевіч. Палеская вёска.

3 набору паштовак выдавецтва У.Радзеўскага. Пачатак XX ст.

І.Сербаў. Лірнік. Петрыкаў, 1912 г.

Даследчыкамі нацыянальнага кінамастацтва даўно заўважана: лепшым матэрыялам для яго заўсёды служыла айчынная ж літаратура. Творчая спадчына народнага пісьменніка Беларусі Івана Мележа тут — не выключэнне. Сакавітая мова герояў яго кніг, магутны драматургічны патэнцыял знакамітага рамана-эпапеі неаднойчы станавіліся прадметам цікавасці з боку беларускіх кінематографістаў. Відавочную “серыяльнасць” твораў пісьменніка на поўную моц ацаніла тэлебачанне: “Палеская хроніка” прыходзіла да нас найперш у выглядзе кіно для малага экрану. Нягледзячы на тое, што ў ранейшыя часы тэлевізійнае кіно ў процілегласць кінастужкам лічылася справай не надта сур’ёзнай, аказалася, што менавіта тэлевізійная стылістыка лепшым чынам адлюстроўвае стыль Мележа.

Як “...Хроніка” стала серыялам?

Усе спробы экранізацыі “Палескай хронікі” аказаліся ўдалымі і залічаны ў “залаты фонд” айчыннага кіно. Пісьменнік паспеў убачыць самы першы варыянт сваёй эпапеі, які ажыццявілі рэжысёр Аляксандр Гутковіч і сцэнарыст Эдуард Герасімовіч у 1965 годзе на Беларускім тэлебачанні. Трохсерыйная тэлекарціна “Людзі на балоце” была заснавана на асноўных сюжэтных лініях рамана і асабістых лёсах куранёўцаў, а яе адметнасцю стаў выбітны акцёрскі састаў. Для маладых купалаўцаў — Генадзя Гарбука, Лілія Давідовіч, Віктара Тарасова — удзел у экранізацыі рамана-эпапеі Мележа стаў надзвычай важнай падзеяй у іх творчай кар’еры. Праз нейкі час героі “Палескай хронікі” ў тым жа саставе паўсталі на сцэне Купалаўскага, а першую экранную версію твораў Мележа шмат хто з гледачоў дасюль лічыць эталоннай. Нездарма творчы калектыў карціны атрымаў Дзяржаўную прэмію БССР.

Наступную спробу перанесці “Палескую хроніку” на тэлеэкран зрабіў рэжысёр Уладзімір Забэла, але, на жаль, пісьменнік не паспеў яе пабачыць, бо адбылося гэта толькі ў 1979 годзе. Тыя часы былі, бадай, найлепшымі для беларускага тэлевізійнага тэатра. Вось і стужка Уладзіміра

Забэлы ўяўляла з сябе фільм-спектакль. Гэтым разам была экранізавана трэцяя частка цыкла — “Завеі, снежань...”. Галоўнымі героямі сталі старшыня гарвыканкама Апейка ў выкананні Генадзя Гарбука і сакратар райкама Башлыкоў, увасоблены Аляксандрам Падабедам. На Усесаюзным фестывалі тэлевізійных спектакляў гэты варыянт экранізацыі твора Мележа атрымаў адзін з прызоў.

Але самай вядомай з экранізацыяў з’яўляецца “Палеская хроніка” Віктара Турава. Усяго пад кіраўніцтвам класіка нацыянальнага кіно былі зняты дзве двухсерыйныя кінастужкі — “Людзі на балоце” (1981 г.) і “Подых наваліны” (1983 г.), а таксама аднасерыйны тэлевізійны фільм “Апейка”, якія ў 1985 годзе былі аб’яднаны ў васьмісерыйную тэлевізійную эпа-

пею “Людзі на балоце”. Дарэчы, у версію для тэлеэкрана ўвайшлі эпизоды, што не былі выкарыстаны пры мантажы кінаверсій. Над карцінай працаваў вялікі калектыў: апэратар Дзмітрый Зайцаў, мастакі-пастаноўшчыкі Яўген Ігнацьеў і Алім Мацвяйчук, кампазітар Алег Янчанка, акцёры Алена Барзова, Юрый Казючыц, Барыс Няўзораў. Стужка была адзначана шматлікімі прэміямі і стала ўнікальнай з’явай у нацыянальным экранным мастацтве.

Што да постаці самога пісьменніка, то яна двойчы ўвасоблялася ў адпаведных дакументальных стужках — 1977 і 1990 гг. Зрэшты, апошняя старонка ў справе з экранізацыямі твораў Івана Мележа пакуль не перагорнута, бо сучаснае прачытанне і развіццё тэхналогій ствараюць новыя магчымасці для аўтараў.

На падмостках і ў прамым эфіры

Культура ў шасцідзсятыя гады інсцэніроўка рамана Мележа “Людзі на балоце” ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы з’явілася прыкладна праз год пасля таго, як Беларуская тэлебачанне стварыла трохсерыйны тэлеспектакль па “Палескай хроніцы”. У абедзвюх пастаноўках ролю Васіля Дзятліка сыграў тады яшчэ зусім малады акцёр-купалавец, а сёння — народны артыст Беларусі Генадзь ГАРБУК.

— Генадзь Міхайлавіч, ці складана было праз такі кароткі час пасля выхаду тэлеспектакля зноў вярнуцца да гэтай ролі, ужо ў тэатры? І ці стаў “тэатральны” Васіль працягам “тэлевізійнага”?

— Тыя, хто ведаюць “заэкраннае” жыццё шасцідзсятых гадоў мінулага стагоддзя, памятаюць: тады тэлеспектаклі не запісваліся, а іграліся проста ў студыі і ішлі ў прамым эфіры. Таму ў тэхнічным плане зварот да гэтай ролі ў тэатры не быў для мяне складаным. Іншая справа, што тэлеспектакль быў трохсерыйны, а вось тэатральны варыянт мусіў “умяціцца” ў адзін вечар. Сюжэтная лінія сцэнічнай пастаноўкі абмяжоўвалася толькі раманам “Людзі на балоце”.

— Не магу не пацікавіцца тым, як ішла праца над самім “перакладам” твора на мову сцэны?

— У нас была цудоўная, зладжаная пастававая брыгада, якая, на маю думку, шмат у чым і вызначыла поспех спектакля. Вельмі вялікая работа была праведзена на ўзроўні стварэння сцэнарыя, аўтарамі якога былі Тамара Абакумоўская і Зінаіда Браварская. Пры ўсёй той сцісласці апаведу ў спектаклі, у параўнанні з раманам і нават тэлепастаноўкай, яны не пайшлі шляхам спрашчэння твора і захавалі абсалютна ўсе мележаўскія сюжэты лініі. І гэта, на маю думку, вельмі важна: “Людзі на балоце” і персанажы рамана паўсталі перад гледачамі не ў вольнай, зручнай для тэатра, “інтэрпрэтацыі”, а максімальна набліжанымі да таго, якімі іх напісаў сам аўтар.

Насамрэч магутную работу правяла рэжысёрская група пад кіраўніцтвам Барыса Эрмана. Ён вызначыў агульную канцэпцыю пастаноўкі, Зінаіда

Браварская больш дэтальна займалася лініяй Глушакоў, а Галіна Уладзімірская працавала з намі і выбудоўвала лінію Дзятлікаў. Ну, і сцэнографамі спектакля таксама былі знакамыя мастакі — Армэн Грыгар’янц і Барыс Герлаван.

— Спектакль пражыў на сцэне Купалаўскага тэатра доўгі, па тэатральных мерках, час. Як змянялася, трансфармавалася глядацкае ўспрыняццё пастаноўкі?

— Так, “Людзей на балоце” мы ігралі дзевятнаццаць гадоў! І без перабольшвання скажу, што ўвесь той час спектакль ішоў на аншлагах: глядач успрымаў гэтую шчырую і кранальную чалавечую гісторыю заўсёды “на ўра”. Ды, думаю, іначай і не магло быць: столькі жыццёвай праўды і мудрасці закладзена ў ёй аўтарам. І іграць спектакль перасталі толькі таму, што выканаўцы роляў галоўных герояў — я і Лілія Давідовіч — папросту... сталі куды старэйшымі па ўзросце за персанажы Мележа. Як вы памятаеце, Васілю і Ганне ў першым рамане ўсяго па шаснаццаць гадоў...

Цікавілася
Таццяна КОМАНОВА
На здымку: сцэна
з тэлеспектакля
“Людзі на балоце”.

Лірычная драма ў графіцы

ЗБарыс Цітовіч, вядомы беларускі графік, лаўрэат прэміі “За духоўнае адраджэнне”, увайшоў у вялікае мастацтва праз два гады пасля заканчэння Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута, калі ў 1973-м ён праілюстраваў першыя дзве кнігі “Палескай хронікі” Івана Мележа: “Людзі на балоце” і “Подых наваліны”. Трэцяя кніга трылогіі — “Завеі, снежань” з васьміпалоснымі ілюстрацыямі і супервокладкай Б.Цітовіча выйшла ў 1978 годзе, калі пісьменніка ўжо не было ў жывых. Але, як мне вядома, да ілюстрацый аўтарства Цітовіча народны пісьменнік Беларусі ставіўся вельмі добра.

У работах беларускіх графікаў 1970 — 80-х гадоў існавалі дзве розныя пазіцыі: адна — дакладная адпаведнасць літаратурнаму матэрыялу, другая — стварэнне на яго аснове ўласнай версіі. У адным выпадку — ілюстраванне ў прамым сэнсе гэтага слова, узаўважэнне эпохі і галоўных сюжэтных матываў, кожны з якіх раскрывае і пацвярджае тое, што напісана ў тэксце; у другім — вонкавая сувязь паміж тэкстам і адлюстраваннем як бы паслабляюцца, і ілюстрацыі будуць больш асацыятыўна.

Барысу Цітовічу ў сваіх літаграфічных ілюстрацыях да мележаўскай трылогіі, нягледзячы на сваю маладосць і сціплы вопыт у кніжным афармленні, удалося плённа спалучыць абедзве творчыя пазіцыі.

Для гэтага яму давалося нават некалькі разоў ездзіць на Палессе, на Хойнічыну — радзіму пісьменніка, каб глыбей пазнаёміцца з тымі мясцінамі, пра якія ідзе гаворка ў кнігах. Мастак сам адзначаў, што “...была эстэтычная неабходнасць у блізкасці да спрадвечнай прыроды Палесся, да тых людзей, якія яшчэ памяталі 1920-я — 30-я гады вялікай “перабудовы” беларускай вёскі”.

Думаю, што на сённяшні дзень гэтыя ілюстрацыі Б.Цітовіча з’яўляюцца лепшымі. Галоўная якасць — уважлівая адносіны мастака да літаратурнай першакрыніцы, якія выключалі як адволь-

Аб здымках “палескай стужкі” Віктара Турава апавёў спецыяльна для “К” яго сааўтар — кінааператар і рэжысёр Дзмітрый ЗАЙЦАУ:

— Калі мы пачыналі рыхтавацца да здымак “Людзей на балоце”, то адразу было зразумела, што на апэратара, гэта значыць — на мяне, ускладаецца асабліва адказнасць. Па-

Тыпажы вачыма Турава

казаць малаўнічы свет мележаўскага Палесся было вельмі няпростым, бо гэты куток нашай краіны вылучаецца сваім, асаблівым, характам. Шмат часу мы аддалі пошукам натурны: ездзілі не толькі па ўсёй Беларусі, але і па суседзях. У выніку асобныя эпизоды карціны былі зняты ў Літве, паблізу Даўгаўпілса, і на Украіне. Лічу, што такія падыходы — цалкам спраўданы: калі дэманстравалі стужку на радзіме Мележа, мясцовыя жыхары былі ўпэўнены, што паказваюць іх родныя мясціны.

Складаным быў і выбар акцёраў: Віктар Цімафеевіч

імкнуўся ўвасобіць сапраўдны паляшукі характар. Нам вельмі папанявалася, што ў стужцы здымаліся такія цікавыя акцёры. Юрый Казючыц, напрыклад, дзеля здымак у эпапеі па Мележы адмовіўся ад вельмі добрай прапановы: працаваць у адным з маскоўскіх тэатраў. І, мяркую, не пашкадаваў, як не пашкадаваў ніхто з творчай групы: праца з Туравым вельмі напружана. Асабіста для мяне кіно наогул з’яўляецца любімай справай, а не спосабам заробку. Што ж да стварэння “Палескай хронікі”, то яно стала сапраўднай творчай асалодай.

Быць побач з Туравым азначала — знаходзіцца ў коле аднадумцаў, якое не распадалася нават пасля заканчэння дзённай змены: усе ішлі дамоў да Віктара Цімафеевіча, вялі гутаркі, жартавалі...

Успамінаю аб тых часах з вялікай настальгіяй, у тым ліку таму, што ўмовы для творчасці тады існавалі іншыя: у кінамастацтваў была магчымасць працаваць больш разважліва, паколькі на здымкі адводзілася больш часу... Мо таму і стужка ў нас атрымалася? Я ёю ганаруся.

Антон СІДАРЭНКА
Фота Аляксандра ДЗМІТРЬЕВА

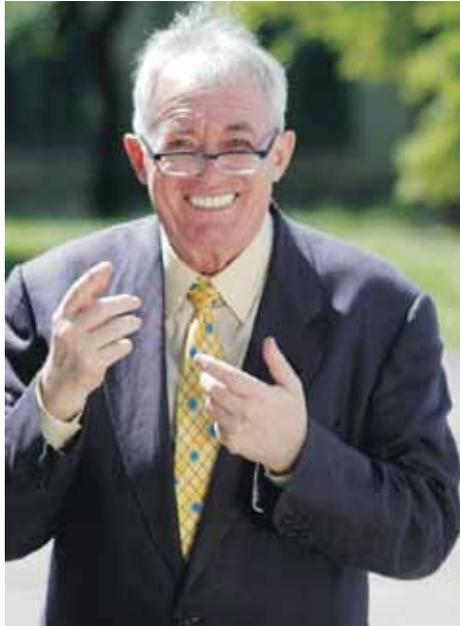
Аркестр у горадзе дзяцінства

Для народнага артыста Беларусі, прафесара Міхаіла ФІНБЕРГА Гомельскае Палессе — не проста край, дзе ён нарадзіўся. А Дзень беларускага пісьменства — не проста свята, што вандруе па нашых малых гарадах. Сярод бязмежнага акіяна музыкі, сыгранай Нацыянальным канцэртным аркестрам Беларусі пад кіраўніцтвам маэстра, асаблівае месца займаюць 27 праграм, якія можна лічыць гэтакімі песенна-паэтычнымі манаграфіямі, прысвечанымі творчасці класікаў беларускай літаратуры. Тут — Янка Купала і Якуб Колас, Максім Багдановіч, Уладзімір Караткевіч, Аркадзь Куляшоў... Не трэба забывацца і на тое, што Нацыянальны фестываль беларускай песні і паэзіі ў Маладзечне, што праводзіцца з 1993 года, таксама быў ініцыяваны М.Фінбергам — як сродак папулярызацыі беларускай мовы праз песні, праз жывыя сустрэчы з айчыннымі паэтамі і кампазітарамі.

— Мой бацька, — распавядае Міхаіл Якаўлевіч, — нарадзіўся ў вёсцы Мялешкавічы пад Мазыром. Пешшу хадзіў у горад на працу: па 25 кіламетраў туды і назад. А маці 32 гады адпрацавала прачкай у вайскавай часці. Я ж нарадзіўся ўжо ў самім Мазыры. Але ўся наша сям'я захавала любоў і вялікую павагу да вёскі. Памятаю, як вясцоўцы прыязджалі на кірмаш гандляваць ягадамі, яблыкамі. Начавалі, вядома, у нас. Гэта былі вельмі добрыя, светлыя людзі, якія заўсёды імкнуліся дапамагчы па гаспадарцы, неяк аддзячыць. Тыя ж гасціннасць і спагадлівасць там захаваліся і па сёння. Калі прыязджаў у родныя мясціны, мяне спыняюць проста на вуліцы, вітаюць, дзякуюць, намагаюцца пачаставаць...

Мазыршчына можа ганарыцца і сваімі музычнымі традыцыямі. Найвялікшым святам было — калі да нас прыязджалі артысты. Дый мясцовыя музыканты былі ў фаворы. Сёння ў гэта цяжка паверыць, але ў горадзе майго дзяцінства ў тыя часы было некалькі духавых аркестраў. Яны выступалі на святах, гралі ў гарадскім парку, людзі танцавалі, адпачывалі — гэта была яшчэ і культура баўлення часу, сустрэч, размоў, успамінаў. Адзін з музыкантаў самадзейнага духавога аркестра кватараваў у нас: днём хадзіў, як усе, на працу, а ўвечары — у аркестры. І я ўпотаі, калі яго не было дома, пачаў спрабаваць граць на ягоным інструменце — нават без усялякага мундштука. Музыка была схільнасці развіцця і радыё: там пастаянна трансліраваліся і народныя песні, і класіка. Я адразу палюбіў беларускую музыку. Магу і сёння праспяваць усе куплеты такіх песень, як "Мікіта", "Чабарок", "Лявоніха", "Полька-Янка": я вывучыў іх яшчэ па тых радыётрансляцыях. Гэта немагчыма было не запомніць, бо яны гучалі рэгулярна!..

Не забываецца маэстра на сваю малую радзіму: 23 гады запар Нацыянальны канцэртны аркестр штогод распачынаў сезон менавіта ў Мазыры.

— Штогод мы даём у Мазыры, — працягвае М.Фінберг, — па чатыры канцэрты. Звычайна гэта два выезды: увосень і напярэдадні навагодніх святаў. Усе яны праходзяць з аншлагам, бо мы ніколі не паўтараем і, да таго ж, выконваем там усе свае прэм'еры. З нафтаперапрацоўчым камбінатам у нас падпісана дамова, я вельмі ўдзячны гэтаму прадпрыемству за спонсарскую дапамогу. Іхні Палац культуры — найвышэйшага класа! Гэта таксама, пагадзіцеся, паказчык стаўлення да мастацкай творчасці. Дадайце сюды і ўстановы пачатковай музычнай адукацыі, што ёсць у горадзе, і (падкрэслію, гэта вельмі важна!) музычнае вучылішча. Усё гэта сведчыць: тут клапацяцца не толькі пра вытворчасць, але і пра культурны патэнцыял нацыі. Я ганаруся, што з'яўляюся ганаровым грамадзянінам Мазыра, і вельмі цаню гэта.

Н.Б.
Фота Юрыя ІВАНОВА

Ад сонца, або Загадка Цітовіча

Народны артыст СССР Генадзь Цітовіч, стагоддзе з дня нараджэння якога споўнілася нядаўна, — персаніфікаваны сімвал беларускай народнай песеннасці. А Цітовіч і Гомельшчына — тэма для асобнай размовы. Бо Палессе даўно стала сінонімам беларускай адметнасці.

Менавіта там, да прыкладу, ён запісаў такія песні, як па-стухоўская "Да ў зялёнай дуброве" (Рэчыцкі раён), любоўная "А у лесе на дубочку" (Ляхавічы Жыткавіцкага раёна), калгасная "Узышоў свецел мясячык" (Калінкавіцкі раён). Сябраваў творца і з Іванам Мележам. Нават у штотыднёвіку "ЛіМ" змясціў свой артыкул да 50-годдзя пісьменніка, назваўшы яго з гэтакім "музычным адценнем" — "Пясняр палескага краю".

У творчай дзейнасці і самой асобе Г.Цітовіча і дагэтуль застаецца шмат загадак. Хаця нашчадкаў у яго шмат — і творчых, і кроўных. Ён выхаваў трох да-

чок, адна з якіх, Святлана, стала артысткай балета, абраўшы менавіта народную харэаграфію. А праўнук, таксама Генадзь Цітовіч, вучыцца харавому дырыжыраванню ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. І на юбілейным канцэрце ў гонар заснавальніка Нацыянальнага акадэмічнага народнага хору яму дазволілі прадрыжыраваць славытым калектывам.

Збіралі і выдавалі народныя песні многія этнографы і фалькларысты. А між тым, менавіта Цітовічава "Анталогія" застаецца самай запатрабаванай. І настолькі папулярнай, што музыканты апошнім часам нават скардзяцца: маўляў, да якой песні з яе ні звернешся — усе ўжо выкарыстаны, ды неаднойчы! У чым жа разгадка? Няўжо толькі ў тым, што ў гэтым важкім томе ён надрукаваў не адно самастойна сабраныя песні, але і творы са збораў іншых даследчыкаў і тым самым пашырыў фальклорны зборнік да сапраўднай анталогіі? Не, справа і ў тым, што ён зрабіў прафесійны адбор, уключыўшы ў выданне самыя, бадай, яркія прыклады. А яшчэ — сумясціў даследчыцкую "кніжную" дзейнасць з папулярызатарскай канцэртнай.

Цітовіч акцэнтуюе ўвагу на народнай манеры з яе "адкры-

тым" гукам. І скарае тым нават Маскву! Падлескі хор ухваляецца ажно ў газеце "Правда". І — ствараецца прафесійны калектыў, які зробіць народную манеру спеваў сваёй галоўнай адметнасцю. А яшчэ праз нейкі час народнай манеры пачнуць навучаць — на ўзроўні вышэйшай адукацыі, у Інстытуце культуры (цяперашнім Беларускам дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў).

Таму, колькі б ні пашыраў свой рэпертуар Нацыянальны акадэмічны народны хор імя Г.Цітовіча (а гэта неабходна хаця б для пастаяннага росту прафесіяналізму артыстаў), вяршыняй яго дзейнасці на сёння застаецца аднаўленне абраду беларускага вяселля на аснове аўтэнтычных народных песень.

І тое, што гэтая вяршыня прыпадае на цяперашні час, калі калектывам кіруе народны артыст Беларусі, прафесар Міхась Дрынеўскі, толькі надае Цітовічу новы віток прызнання. Бо ён выхаваў сабе добрага пераемніка: яшчэ студэнтам прывёў Міхася Паўлавіча ў свой хор і зацікавіў яго гэтай працай на ўсё жыццё.

— Гомельшчына, Тураўшчына, дзе я нарадзіўся, — узгадвае М.Дрынеўскі, — адзін з самых спеўных рэгіёнаў Беларусі. Тут вельмі развіта асабліва падгалосчаснасць, не ўласцівая паўночным раёнам. Можа, гэта само сонца спрыяе голасу? Спеўнасць тут — ад прыроды і ад Бога. Таму песні тут збіралі ўсе: Зінаіда Гіпіус, Зінаіда Эвальд, Лідзія Мухарынская, я і сам ездзіў сюды ў фальклорныя экспедыцыі. І, вядома, Генадзь Цітовіч...

Надзея БУНЦЭВІЧ
Фота Юрыя ІВАНОВА

нае тлумачэнне тэксту, так і скупулёны рух за ім. Жывое адчуванне стылю і духу твора абуджалі фантазію мастака і дыктавалі выбар вобразна-пластычных сродкаў.

Вось чаму графічная мова ў малюнках Цітовіча разнастайная не толькі па фактуры, але і па сваёй дынаміцы — то экспрэсіўна-энергічнай, то спакойна-плаўнай, то ўтрапёнай. Аднак графічная форма тут прыцягвае перш за ўсё тым, што, сама па сабе цудоўная і пластычная, яна вельмі правільна і востра перадае разнастайную і шматзначную палітру "быцця" герояў трылогіі, на фоне палескай прыроды, у якой яны жывуць і дзейнічаюць, хаваюць, пакутуюць, змагаюцца за сваё шчасце.

Барыс Цітовіч — мастак актыўнага, рамантычнага, жыццесвярдзальнага светаадчування. Натхнёна вялікай ідэяй пачуццё, мужная парадыгма глыбокіх эмоцый і неаддзельная ад сапраўднага рэалізму "лірычная драма" — галоўныя якасці вобразаў Цітовіча, поўнасцю адэкватныя пісьменніцкаму погляду на гістарычны лёс беларускага народа ў час вялікіх сацыяльных і духоўных зрухаў канца 20-х — пачатку 30-х гадоў XX стагоддзя.

Барыс КРЭПАК

Аўдыёзапісы не гінуць

Сольны альбом Івана КІРЧУКА "Спадчына загінулых вёсак" утрымлівае народныя песні не толькі Гомельшчыны, але і іншых рэгіёнаў Беларусі, аднак сама назва яго сведчыць пра аднесенасць значнай часткі запісаў да гэтай вобласці.

— У гэтым альбоме, — узгадваў Іван Кірчук, — я намагаўся ахапіць амаль усе рэгіёны Беларусі, бо кожны з іх адметны па-свойму. Вельмі дапамаглі і ўласныя фальклорныя экспедыцыі, якія я праводзіў з 1982 года, і праца з матэрыяламі, сабранымі іншымі этнамузыкалагамі. Я карыстаўся фондамі Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы НАН Беларусі, а таксама Беларускага радыё, дзе мне заўсёды вельмі дапамагала рэдактар Таццяна Песнякевіч. Выкарыстоўваў і тыя запісы, што прывозілі мае студэнты, асабліва — завочнікі,

якім я выкладаў у тагачасным Мінскім вучылішчы мастацтваў. На той час мяне вельмі мучыла думка: ну чаму няма ў нас, як у замежжы, серыі аўтэнтычных фальклорных аўдыёзапісаў? Пад час экспедыцый я часцяком спазнаўся ўратаваць хаця б рэшткі. Здаралася, мінуем закінуты хутар: маўляў, заедзем сюды на зваротным шляху, пашукаем штосьці са старажытных рэчаў народнага побыту. Вяртаемся — а хутар ужо зруйнавалі. Гэта цяпер пачалі адраджаць сядзібы, развіваць аграрызм, а тады — ператваралі былія вёскі ў палі...

Для альбома было падрыхтавана ажно 60 песень, але ўвайшлі ў яго ўсяго крыху больш за 30. І шматгалоссе, і ўсе інструментальныя партыі я запісаў сам. Мне хацелася паказаць сапраўдныя народныя інструменты, і я выкарыстаў як старадаўнія аўтэнтычныя, так і вырабленыя сучаснымі народнымі майстрамі. Ну, а да Хойніцкага і іншых пацярпелых раёнаў непасрэднае дачыненне мае духоўны верш "Тры Янгалы".

Ансамбль "Сябры" на чале з народным артыстам Беларусі Анатолям Ярмаленкам на Дні беларускага пісьменства ў Хойніках выступае з сольным канцэртam. Да таго ж, Анатоль Іванавіч выконвае партыю Князя ў новай рэдакцыі рок-оперы "Гусляр" Ігара Лучанка. Прэзентацыя гэтага твора мае быць адной з галоўных святочных падзей.

— Гэтыя выступленні, — прызнаўся Анатоль Ярмаленка, — вельмі важныя для нас. Мы хочам стварыць сапраўднае свята для ўдзельнікаў і гасцей гэтага цудоўнага форуму. Тым больш, што з гэтымі мясцінамі кожнага з нас звязвае шмат асабістага. "Сябры", як вядома, "нарадзіліся" ў Гомелі і працавалі тут больш за 15 гадоў, былі калектывам Гомельскай абласной філармоніі. І ў тыя часы, і пазней, ужо калі мы перабраліся ў Мінск, пастаянна наведваем родныя мясціны, даём тут свае канцэрты, і ставімся да іх як да своеасаблівых "справаздач" перад самай роднай публікай. У сольнік уключылі песню "Святы" Кіма Брэйтбурга, якую па-

Да роднай публікі

казвалі на "Славянскім базары ў Віцебску", шэраг новых твораў Мікалая Сацуры. Але ж нельга і без "сяброўскай" класікі! Бо народ прагне пачуць старыя любімыя песні не толькі з дыска або ў эфіры, але і "жывцом": такія жывыя стасункі артыстаў і слухачоў нельга замяніць нічым!

— Родам з-пад Хойнікаў, — дадаў кампазітар і ўдзельнік ансамбля Мікалай САЦУРА, — мой бацька: з вёскі Навасёлкі. Я ж нарадзіўся ў Тураве, а на бацькоўскай радзіме ўпершыню пабываў у пятым класе. І граў для бацькавых землякоў танцы: з-за баяна мяне нават бачна не было, але ўсім спадабалася. І тое ўхваленне стала для мяне быццам яшчэ адной "пуццёў-

кай" у свет музыкі, з якой я звязаў усё сваё жыццё. Яшчэ калі вучыўся ў Гомельскім музычным вучылішчы імя Н.Сакалоўскага, у складзе канцэртных брыгад ледзь не пешшу абышоў усе тыя мясціны. У мяне і цяпер там сваякі засталіся, мы з імі падтрымліваем сувязі. А як жа там прыгожа: прырода — папросту унікальная! І жывуць там людзі, моцныя духам. За гады, што мінулі пасля чарнобыльскай катастрофы, нашы дзяржава і Урад зрабілі ўсё магчымае, каб туды вярнулася спакойнае жыццё. Дый дзеячы культуры на гэты рэгіён не забываюцца. І тое, што сёлета Дзень пісьменства святкуецца ў Хойніках, — проста цудоўна! Ну, а мы, артысты, не падвядзем!

Тэхналогіі лексікону

Сёлета з'явілася добрая нагода згадаць, што пісьменства і правапіс — словы аднакарэнныя. Акурат напярэдадні Свята нацыянальнага слова, 1 верасня набыў сілу Закон Рэспублікі Беларусь "Аб правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі", які хтосьці неабачліва называе "зменаў правапісу" або нават "моўнай рэформай".

— Перш-наперш мушу адзначыць: ніякіх кардынальных змен беларускага правапісу закон не прадугледжвае, — кажа дырэктар Інстытута мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі імя Якуба Коласа і Янкі Купалы Аляксандр ЛУКАШАНЕЦ. — Традыцыі пісьмовай беларускай мовы захоўваюцца — яны не парушаюцца, а толькі ўдакладняюцца. Змены скіраваны перш за ўсё на тое, каб спыніць арфаграфічны разнабой, што цяпер сустракаецца на старонках беларускамоўных выданняў. А таксама — надаць статус нормы тым варыянтам, якія ўжо даволі трывала замацаваліся ў пісьмовай практыцы.

Прывяду банальны прыклад. Кожны школьнік ведае, што ў беларускай мове "у" скарачаецца пасля галоснага. Але Звод правілаў 1959 года, якім мы карысталіся да 1 верасня бягучага года, прадугледжваў выключэнні для запызчанай лексікі, у тым ліку і слова "універсітэт". Тады для носьбітаў мовы яно было куды менш звыклым, чым, скажам, слова "ўзгорак", і гэта апраўдвала яго асобнае напісанне. Але ж сёння яно настолькі трывала ўвайшло ў паўсядзённую лексікон, што рабіць для яго выключэнне няма ніякага сэнсу. Тым больш, новы варыянт напісання адпавядае сучаснай пісьмовай практыцы. Таму па новых правілах замацоўваецца нарматыўнае напісанне "ва ўніверсітэце". Тое ж тычыцца і цэлага шэрагу слоў іншамойнага паходжання.

— Значная частка цяперашніх змен тычыцца менавіта запызчанай лексікі...

— Сапраўды, удакладненне правапісу скіравана на ўніфікацыю (дарэчы, правапіс гэтага слова таксама змяняецца) і нарматыўнае ўрэгуляванне напісання шматлікіх моўных запызчаных. Да таго ж, многія з гэтых лексічных адзінак проста не зафіксаваны арфаграфічнымі слоўнікамі напярэдняга пакалення. Пашукайце там, прыкладам, слова "менеджмент". Ці знойдзеце? І, мабыць, менавіта таму на старонках друку да сёння можна было сустрэць ажно чатыры варыянты яго напісання. Цяпер будзе толькі адзін.

— А ці не будуць скардзіцца школьнікі на тое, што праз змены ў правапісе іх жыццё ўскладніцца?

— Прывяду яшчэ адзін прыклад. Паводле новых арфаграфічных

ных норм, мы будзем пісаць "ад-ажыа", "трыа" і г.д. Раней школьнікі мусілі запамінаць гэтыя словы як выключэнні: "адажыа", "трыа"... Цяпер вучням будзе дастаткова толькі ведаць агульнае правіла правапісу "о", якое ў аднакарэнных (не складаных) словах пішацца толькі пад націскам. Выключэння таму ўвогуле паменее. Змены правапісу скіраваны на больш паслядоўнае адлюстраванне асаблівасцей беларускага маўлення — у тым ліку і ў запызчаных словах.

Да таго ж, часу на засваенне інавацый школьнікі будуць мець дастаткова. Для іх Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь прадугледжаны спецыяльныя "пераходны перыяд" працягласцю ў тры гады. Пры ацэнцы ведаў памылкі, зробленыя ў словах, правапіс якіх спазнаў змены, не будуць улічвацца. Адпаведна, на вынікі экзаменаў і чыесці лёсы гэтыя змены ніякім чынам не паўплываюць.

— Але ж рэдактары, карэктары і ўвогуле тых, хто карыстаецца мовай прафесійна, гэта асаблівая "адтэрміноўка" не тычыцца...

— Безумоўна, ім давядзецца прыкладзі пэўныя намаганні для засваення новых норм. Але... Думаю, высілка акупяцца. Тым болей, словы, напісанне якіх спазнала змены, сустракаюцца ў пісьмовай практыцы не так і часта. Да таго ж, за тры гады, якія праішлі з моманту прыняцця Закона да ўвядзення яго ў дзеянне, была зроблена немалая падрыхтоўчая работа. Таму карэктары забяспечаны новымі арфаграфічнымі слоўнікамі, што ўлічваюць інавацыі.

— Сёлета Дзень пісьменства адбываецца ў Хойніках — пасярод Палесся, вядомага, у тым ліку, і сваімі сакавітымі гаворкамі. Ці працягнецца да іх цікавасць акадэмічнае мовазнаўства?

— Беларускія народныя гаворкі сёння вывучаны вельмі дэталёва, прычым гэта тычыцца не толькі Палесся, але і ўсёй тэрыторыі краіны. Варта толькі нагадаць,

што за "Дыялектны атлас беларускіх гаворак" спецыялісты нашага інстытута ў 1970 годзе атрымалі Дзяржаўную прэмію СССР — факт папраўдзе беспрэцэдэнтны! А ў 2000 годзе нашы дыялектолагі былі адзначаны Дзяржаўнай прэміяй Рэспублікі Беларусь. І сёння гэтыя даследаванні актыўна працягваюцца.

— Рэгіянальныя моўныя скарбы актыўна ўзбагачалі літаратурную мову дзякуючы творчасці пісьменнікаў, — згадайма хаця б Івана Мележа. Ці працягваецца гэты працэс і цяпер?

— Як вядома, беларуская літаратурная мова ўвогуле мае народна-гутарковую аснову. Таму рэгіянальная лексіка заўсёды адыгрывала вялікую ролю ва ўзбагачэнні слоўнікавага складу беларускай мовы, і працягвае гэта рабіць сёння.

Вядома, мова мастацкай літаратуры — вельмі спецыфічная разнавіднасць пісьмовай мовы, і яна не заўсёды адпавядае агульналітаратурным стандартам. Аднак некаторыя дыялектызмы, ужытыя пісьменнікамі дзеля рэалізацыі сваіх творчых задум, з цягам часу пашыраюцца ва ўжыванні і замацоўваюцца слоўнікамі літаратурнай мовы.

— Адпаведна, мова — гэта не хтосьці канстантнае і непарушаемае, а зменлівая субстанцыя...

— Абсалютна правільна! Гэтыя змены адбываюцца пастаянна. Слоўніковы склад заўсёды папаўняецца, і, вядома ж, апошняе звязана не толькі з пранікненнем дыялектызмаў. З'яўленне новых паняццяў, пашырэнне сфер чалавечай дзейнасці, развіццё новых тэхналогій — усё гэта пашырае абсяг літаратурнай мовы, абумоўлівае з'яўленне новых лексічных адзінак для называння актуальных з'яў рэчаіснасці. Удумаіцеся, як шмат новых слоў з'явілася ў нашай мове за апошнія гады! І задача правапісу — адэкватна адлюстроўваць і нарматыўна замацоўваць гэты лексічны інавацыі.

Ілья СВІРЫН

Фота Юрыя ІВАНОВА

Нязгаснай лампады цяпло

Міжнародная навукова-асветніцкая экспедыцыя "Дарога да святынні" з Дабрадатым агнём ад Труны Гасподняй ладзіцца семнаццаці разоў.

Як паведаміў "К" адказны па ўзаемадзеянні са СМІ Беларускай Праваслаўнай Царквы айцец Яўген Свідзерскі, экспедыцыя з нязгаснай лампадай, прымеркаваная да Дня беларускага пісьменства, пачалася 1-га верасня.

У сераду, а сёмай раніцы, члены экспедыцыі, сярод якіх — пісьменнікі, журналісты, педагогі, навукоўцы, сабраліся ў сталіч-

ным Свята-Духавым кафедральным саборы. Быў праведзены малебен аб вандроўніках. Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі, Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі Філарэт звярнуўся да прысутных са словам на дарогу. Ён зазначыў, што высокая значнасць гэтай экспедыцыі пацверджана гісторыяй, бо сляды навукова-асветніцкага паломніцтва надоўга застаюцца ў сэрцах і розумах людзей.

Прывітальны адрас удзельнікам XVII Міжнароднай навукова-асветніцкай экспедыцыі зачытаў Упаўнаважаны па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь Леанід Гуляка. Ён выказаў упэўненасць, што мерапрыемства стане важным укладом у захаванне і памнажэнне духоўных і маральных каштоўнасцей беларускага народа...

Лампада з Дабрадатым агнём ад Труны Гасподняй будзе пранесена па гарадах і вёсках Міншчыны, Брэстчыны і Гомельшчыны.

Пісьменніцкі "Купідон"

5 верасня ў Хойніках адбудзецца ўрачыстае ўручэнне прэміі пераможцам Рэспубліканскага літаратурнага конкурсу "Лепшы твор 2009 года". Дыпломы і галоўны прыз — "Залаты Купідон" будзе ўручаць старшыня журы конкурсу, намеснік міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь Ігар Лапцёнак.

У намінацыі "Проза" дыплом I ступені і статуэтку "Залаты Купідон" атрымае Аляксандр Сакалоў — за кнігу "Палёт над зямлёй", а ў намінацыі "Паэзія" — Рыгор Сакалоўскі за кнігу "Афганскае рэха". Лепшым дзіцячым выданнем 2009 года прызнаны "Сонечны кошык" Мікалая Чарняўскага, а лепшым літаратурна-навуковым — "Сто асоб беларускай гісторыі" Анатоля Мяснікова.

У намінацыі "Публіцыстыка" перамогу атрымаў Васіль Шырко (кнігі "Его хлебав держава" і "Шуми мой лес, шуми..."), а лепшым сатырыкам і гумарыстам журы конкурсу прызнала Міхаіла Сліву (Кавалёва) за кнігу "Віртуальнае каханне". Ірына Маслянічына з г'есай "Крыж Еўфрасінні Полацкай" перамагла ў намінацыі "Драматургія", а ў намінацыі "Песенны жанр" дыплом I ступені і статуэтка "Залаты Купідон" будзе ўручаны Людміле Кебіч за цыкл песень "Словы прызнання".

Ю.Ч.

гадоў жыцця, знайсці ўсе літаратурна-навуковыя тэксты па творчасці Івана Мележа, што выходзіла на Беларусі да апошняга часу.

Але самы цікавы раздзел сайта — "На зямлі Івана Мележа". Гэта своеасаблівая віртуальная экскурсія, з дапамогай якой любы ахвотны зможа пабачыць тыя мясціны, дзе вырас вядомы бела-

Віртуальны Музей Мележа

Ужо даволі працяглы перыяд у Гомельскай абласной універсальнай бібліятэцы імя У.Леніна праводзіцца праца па стварэнні віртуальных музеяў пісьменнікаў — ураджэнцаў гэтага рэгіёна Беларусі. На віртуальнай старонцы ўстаноўцы культуры з'явілася асобная спасылка на сайт, прысвечаны Івану Мележу.

— Увогуле гэта — калектыўная праца работнікаў нашага аддзела, — кажа загадчык аддзела краязнаўства бібліятэкі Ніна Канававала. — Акрамя сайта, прысвечанага Івану Мележу, ёсць у нас і web-старонкі Андрэя Макаёнка, Івана Шамякіна, Барыса Сачанкі... І такая праца ў нас не спыняецца. Цяпер падрыхтавалі сайт, што распавядае пра Івана Навуменку...

Праішоўшыся па спасылцы <http://ivan-melezh.iatp.by>, можна даведацца пра асноўныя старонкі біяграфіі пісьменніка, паглядзець ягоныя фота розных

рускі пісьменнік, а таксама — яго Дом-музей у Глінішчах і пазнаёміцца з тамтэйшай экспазіцыяй.

Дарэчы, як распавёў "К" вядучы бібліятэкар аддзела інфармацыйных тэхналогій Гомельскай абласной універсальнай бібліятэкі Ігар Патапенка, сайт, прысвечаны Івану Мележу, карыстаецца попытам. Так, цягам сямі месяцаў бягучага года яго наведвала больш за 10 тысяч інтэрнет-карыстальнікаў. Натуральна, у святочныя вераснёўскія дні колькасць наведвальнікаў будзе вельмі высокай.

Ю.Ч.

Якія яны, унукі Васіля і Ганны?

Гэтымі днямі ў Хойніках сціх будаўнічарамонтны бум і завіраваў творчы дух прыёмнага перадсвяточнага ажыятажу. На вуліцах і пляцах палескага гарадка рэй цяпер вядуць не будаўнікі, а рэжысёры з артыстамі: завяршаюцца апошнія рэпетыцыі рэспубліканскага свята.

Галоўны рэжысёр Дня беларускага пісьменства ў Хойніках Ніна Осіпава паведамае "К", што канцэпцыя ўсіх мерапры-

емстваў цесна звязана з палескімі матывамі і творчасцю Івана Мележа. Сцэнарыем, што падрыхтаваў пісьменнік Аляксей Бадак, Ніна Віктараўна вельмі задаволена: па яе словах, ён — арыгінальны і досыць нечаканы паводле сюжэтных ліній. Словам, глеба для рэжысёрскіх фантазій — самая ўрадлівая.

Падчас урачыстай цырымо- ній адкрыцця Дня беларускага пісьменства, як распавядае Ніна Осіпава, госці пабачаць героя "Палескай хронікі" Васіля Дзятліка, які з кніжнай "рэальнасці" раптоўна трапіў у сённяшні час. Аднымі з герояў свята стануць унукі і праўнікі Васіля і Ганны. У

тэатралізацыі будзе браць удзел каля сотні чалавек: апрача мастацкіх калектываў рэжысёрскую задуму рэалізуюць маладыя актёры сталічных тэатраў. Гэта, так бы мовіць, — генеральная канцэпцыя свята.

Але Дзень беларускага пісьменства ў Хойніках — вялізная і маляўнічая мазаіка. І ў кожнага яе "фрагмента" — свой рэжысёр. Да прыкладу, Уладзімір Клінчук адказвае за відовішчнасць выступлення мастацкіх калектываў Гомельшчыны, а таксама — за канцэрты беларускіх і украінскіх салістаў ды ансамбляў.

А.С.

Родавы код Радзівілаў

Фота Юрыя ІВАНОВА

1 верасня на XXIII Міжнароднай Маскоўскай кніжнай выстаўцы-кірмашы адбылася прэзентацыя альбома "Радзівілы. Альбом партрэтаў". Пра дамінанту арыстакратычнай культуры і "родавы код" сьлыснай фаміліі літаральна напярэдадні ад'езду на сусветны форум распавяла карэспандэнт "К" аўтар — дацэнт кафедры мастацтваў Інстытута кіравання і сацыяльных тэхналогій БДУ, кандыдат мастацтвазнаўства Вольга БАЖЭНАВА.

Дэтэктыў з водарам часу

— Гісторыя з'яўлення альбома "Радзівілы...", як гэта звычайна адбываецца, пачалася з падрыхтоўкі да зусім іншай публікацыі...

— Пад час збору матэрыялаў да кнігі "Радзівілаўскі Нясвіж" у Нацыянальным гістарычным музеі Беларусі мне ў рукі трапіў фамільны альбом партрэтаў князёў Радзівілаў "Icones Familiae Ducalis Radivilliane". Гэтае выданне — вялікі рарытэт, і на сённяшні дзень па ўсім свеце можна знайсці толькі дзевяць фаліянтаў з тыража 1758 года. Яно мае яшчэ большую каштоўнасць, калі ўзяць пад увагу той факт, што да ХХІ стагоддзя большая частка жывапіснага збору радзівілаўскай карціннай галерэі не дайшла.

Разгарнула "Icones..." — і нават разгубілася, бо ўбачыла абсалютна неверагодную рэч: побач з гравюрамі размяшчаліся малюнкi! Але сюрпрызы на гэтым не скончыліся. Лабараторныя даследаванні паперы паказалі, што ў фаліянце асобныя лісты з'яўляюцца першапачатковымі адбіткамі, з якіх, верагодна, рабіліся копіі для астатняга тыража. Тытульны ліст быў зроблены ў ХІХ стагоддзі, аднак шрыфт і яго гарнітура імкнуцца запэўніць чытача, што збор на сто гадоў старэйшы.

— Навошта друкарам былі патрэбны такія складанасці?

— Радзівілы вельмі трапятліва ставіліся да сваёй шляхецкай годнасці. Для іх магутнасць роду, саслоўны гонар вызначаліся не толькі палацамі, землямі, юрыдычнымі дакументамі, але і партрэтнай галерэяй, якая захоўвае памяць аб кожным калене продкаў. Між іншым, у тую эпоху спіс дакументаў, які падмацоўваў доказы прыналежнасці да княжацкага роду, узначальвала пытанне аб генеалагічным дрэве.

Таму не дзіва, што, калі паўстала пытанне аб аднаўленні гістарычных каранёў, Міхаіл Казімір Рыбанька ў першую чаргу загадаў фамільны альбом. Таму і тытульнік выглядаў "пад старыну". З партрэтамі аказалася цяжэй: не ўсё можна ўзнавіць. Выйсце з палажэння знайшлі вельмі цікавае: вырашылі выявы продкаў "змаляваць" з гравюр папярэдняй эпохі.

Падобны ход адкрыў цікавую жывапісную тэхніку. Прыдворныя мастакі "прадрапвалі" выявы прамом. Дарэчы, лініі — такія тонкія, што нават сучасныя камп'ютэры з вялікай цяжкасцю іх счытаюць!

Малюніца лёгкасць быцця

— Малюнкi з фаліянта здзіўляюць толькі тэхнікай?

— Малюнкi унікальныя ўжо самой сваёй наяўнасцю. Мы вельмі мала ведаем айчынных мастакоў першай паловы ХІХ стагоддзя, а жывапісныя артэфакты ўвогуле

Пра што "пяе" папера старадаўніх фаліянтаў?

амаль не пабачыць. "Радзівілы. Альбом партрэтаў" сталі першай спробай пазнаёміць шырокую публіку з новымі імёнамі творцаў той эпохі. У кнізе ідзе размова аб цэлай Віленскай школе, прадстаўнікі якой прытрымліваліся арыгінальнай стылістычнай формы. Мініяцюры "Icones..." здзіўляюць сваёй жывасцю. У адрозненне ад гравюр, што часцяком скажаюць фігуры, яны дакладна перадаюць прапорцыі цела. Асабліва ўдаліся мастакам дзіцячыя партрэты: яны заварожваюць лёгкасцю, узроставай наіўнасцю. Перша-

и Гектара. Імёны пяці рымскіх герояў могуць здзівіць нашага сучасніка, але культура таго часу, у адрозненне ад нашай шматвектарнай эпохі, будавалася па антычным узору. У такім ракурсе становіцца зразумелым памкненне арыстакратыі Вялікага княства Літоўскага пачынаць генеалагічнае дрэва ад антычных прадзедаў.

— Чым асабіста вас уразілі княжацкія партрэты?

— Яны адразу захопліваюць тым,

насць, а значыцца — і адказнасць перад сваёй краінай. Гэта пацвярджаецца агульнавядомым фактам: большасць з Радзівілаў былі дзяржаўнымі дзеячамі.

Чым больш заглыбляешся ў старажытны фаліянт, тым шырэй разгортваецца перад табой былое, адкрываючы эпоху за эпохай. Партрэты, што разглядаюцца ў кантэксце часу, пера-

ротку было напісана, што ён пабудаваў гарады, праклаў дарогі, упрыгожыў зямлю садамі, стварыў "прытулак для жадаючых пайсці ад свету і чытаць" — бібліятэкі, архівы, і калі б з'явіўся яшчэ адзін такі чалавек, "мы апырэдзілі б Італію". Паглядзіце: тыя брэндзі Беларусі, што мы сёння маем — габелены, шкло, сліцкія паясы, — іх узнікненне і "пра-соўванне" ініцыявалі Радзівілы. Як бачым, арыстакратычная культура ў тую эпоху адыгрывала асноватворную ролю і мела вялікі ўплыў на ход гісторыі.

— Цікава, а чаму з 165-і прадстаўленых партрэтаў 104 — жаночыя?

— Княжацкі род па мужчынскай лініі вёўся па мячу. А прыярытэт у галерэі звязаны з пшчотным стаўленнем у Вялікім Княстве Літоўскім да жанчыны, яе ролі ва ўмацаванні роду. Радзівілы вельмі паслядоўна стваралі партрэты маці, жонак, сясцёр.

Ды і шматлікія прадстаўніцы прыгожага полу не ступалі мужчынам у грамадзянскай актыўнасці. Прыкладам, Ганна Сангушка, каб вывесці сям'ю з цяжкага фінансавага становішча, адкрыла мануфактуры, наладзіла прыбытковы продаж прадукцыі. Аб якасці тавараў можна расказаць адным фактам: у рэзідэнцыі ў Бяла-Падляску з люстэркаў сваіх мануфактур княгіня зрабіла галерэю — дакладную копію люстэраной галерэі ў Версалі. Яе ж сыноў у народзе называлі "паны высокай фартуны".

Выйсці з ценю

— "Радзівілы. Альбом партрэтаў" амаль два гады рыхтаўся да друку...

— Так, бо мы разам з выдавецтвам "Беларуская энцыклапедыя" імя П.Броўкі імкнуліся наблізіць якасць альбома да арыгінала. Каб перадаць сучаснаму чытачу ўсе тыя акалічнасці, пра якія мы гаварылі вышэй, хацелася нават паўтарыць паперу фаліянта. Той, хто трымаў старадаўнія рукапісы, добра ведае, як "пяе" папера ў руках, як перадае знікаючую цеплыню часу. Таму глянцавыя лісты сучасных друкарняў падыходзілі толькі для старонак з аўтарскім тэкстам. Для рэпрадукцый выдавецтва падабрала арыгінальную паперу, на якой старадаўнія партрэты амаль ажылі. Трымаючы ў руках вынік, магу шыра сказаць: мае калегі цудоўна справіліся з пастаўленай задачай.

Гісторыя гэтай княжацкай сям'і — важная частка культурнага скарбу Вялікага Княства Літоўскага, якое, у сваю чаргу, з'яўляецца адным з краевугольных камяняў айчынай культуры. Гэтая кніга дапаможа шырокаму чытачу праз гістарычныя факты наблізіцца да сваіх глыбін.

Настасся ПАНКРАТАВА

Гравюры, якія ўзнавілі ў кнізе "Радзівілы. Альбом партрэтаў".

пачаткова гэтая адметнасць нават увяла ў зман вучоных: мы меркавалі, што малюнкi з'яўляліся асновай для партрэтных гравюр Радзівілаў.

— Але ж гаворка ідзе не аб простым капіраванні?

— Канешне ж, не. Мастакі ХІХ стагоддзя знайшлі свой, непаўторны, вельмі свабодны, варыянт гэтых твораў. Яны адмовіліся ад лаўровых вяноў і геральдычных арлюў у кампазіцыі. Але адсутнасць атрыбутаў арыстакратычнага роду не перашкодзіла ім дакладна перадаць атмасферу мінулае эпохі і дух антычнай традыцыі, якая ў тую пару аб'ядноўвала ўсю Еўропу.

Антычныя прадзеды Радзівілаў

— Колькі пакаленняў роду адлюстравана ў альбоме?

— На старонках яго можна пабачыць дзевяць пакаленняў княжацкай фаміліі. Аднак Міхаіл Казімір Рыбанька настаў, каб уключылі і некалькі міфічных персон нахшталь Урсіна, Цэзара, Доспрынга, Палемона

Абозны Вялікага Княства

Прозараўскія мясціны і “Chojnikі”

Сядзібны дом “на Замку” (у адрозненне ад таго, які ў парку) быў закладзены Каралем Прозарам у часы Чатырохгадовага сейма (1788 — 1792 гг.), а знаходзіўся, паводле слоў мясцовых жыхароў, колішніх і цяперашніх, на сучаснай вуліцы Жыляка ў раёне былых фабрыкі мастацкіх вырабаў, двара дзіцячага садка і дамоў №№ 24 і 26. Напэўна, гэта не тое месца, на якім размяшчалася старадаўняе ўмаца-

На сённяшні дзень аб тых мясцінах засталіся хіба што ўспаміны старажылаў ды кароценькія нататкі ў літаратуры. Таму не выпадае назваць іх інакш як “страчанай спадчынай”.

ванне, з-за чаго ўся мясціна і атрымала назву “Замак”, бо на апошнім, як высветліў у 1982 годзе гісторык Міхась Ткачоў, жыццё ў XVIII ст. замерла. Захаваліся, бадай, толькі адзіны фотаздымак сядзібы, зроблены напярэдадні Першай сусветнай вайны і апублікаваны ў кнізе Рамана Афтанызы аб рэзідэнцыях на ўскраінах Рэчы Паспалітай, ды малюнак 1891 г. Ігнацыя Урублеўскага, змешчаны ў артыкуле “Chojnikі” Чэслава Пяткевіча.

Прозараўская рэзідэнцыя ў плане архітэктурным не была чымсьці незвычайным. Каштоўнасць старой сядзібе надае тое, што з ёй пэўным чынам звязаны важныя гістарычныя падзеі, у ёй жыў вялікі чалавек, якога Тадэвуш

Касцюшка называў рэдкім грамадзянінам, а імператрыца Кацярына II прылічыла да “злостнейшых бунтовшчыков”.

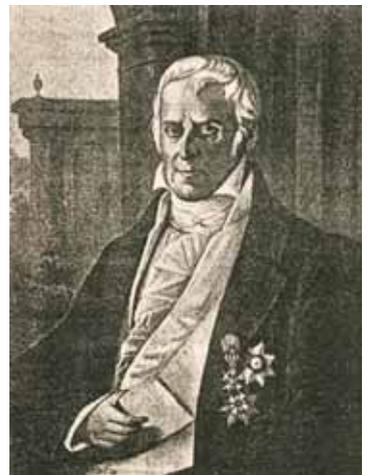
Сапраўды, Кароль Прозар — не проста пан-прыгоннік, якіх шмат было і да, і пасля яго. Для нас, людзей XXI стагоддзя, ён — чалавек, што ўсяго сябе прысвяціў служэнню Айчыне. Наколькі шанавалі Кароля Прозара яго сучаснікі, сведчыць тое, што арганізатары вызваленчага паўстання 1794-га нават прапаноўвалі яму стаць на чале ўсяго руху. Ён адмовіўся, спаслаўшыся на недасведчанасць у вай-

скавай справе, што магло толькі дарэмна загубіць людзей. Але пагадзіўся паехаць у Дрэздэн і пераканаць Тадэвуша Касцюшку прыняць гонар быць кіраўніком паўстання, ад чаго той дагэтуль таксама адмаўляўся. Пазней Касцюшка прызначыў Прозара намеснікам рады Найвышэйшай нацыянальнай рады і сваім паўнамоцным прадстаўніком пры ўсіх паўстанцкіх дывізіях ВКЛ...

Зважаючы на такія актыўны ўдзел К.Прозара ў грамадскіх справах, можна меркаваць, што і архіў, які захоўваўся ў “палацы”, быў вельмі каштоўным для вывучэння гісторыі нашага краю.

З нарыса “Брагінская воласць” вядомага гісторыка, ураджэнца Рэчыцы, М.Доўнар-Запольскага вынікае, нібыта на момант яго напісання архіў уладальнікаў Хойнікаў усё яшчэ захоўваўся ў старым сядзібным доме “на Замку”. Але Марыян Дубецкі, які сваю кнігу падрыхтаваў, абапіраючыся на дакументы згаданага архіва, паведаміў наступнае.

Частка гістарычных збораў, упарадкаваных абозным Каралем Прозарам, каля 1840 г. была пазычана Міхалу Грабоўскаму для вырабу копій і ўжо ніколі да Хойнікаў не вярталася... У метрычных кнігах запісана, што 20 кастрычніка (1 лістапада) 1841 года ў мястэчку Хойнікі, хутэй, ад старасці,

чым ад якой хваробы, ва ўзросце васьмідзесяці аднаго года памёр яснавельможны Кароль Прозар — вялікі абозны Вялікага Княства Літоўскага, кавалер ордэнаў Рэчы Паспалітай. 24 кастрычніка ксёндз Францішак Позняк, пробашч астраглядаўскі, дэкан Мазырскі і Рэчыцкі, пры асістэнцы шматлікага духавенства і ў прысутнасці мноства людзей, урачыста пахаваў нябожчыка ў фамільным склепе...

У 1887 годзе Хойніцкі маёнтка набылі расійскія купцы М.П. Аўрамаў і Г.С. Курындын...

На здымках: герб роду Прозараў; сядзібны дом, збудаваны ў часы Чатырохгадовага сейма (1788 — 1792 гг.) на малюнку Ігнацыя Урублеўскага 1891 г.; “мяцежныя манеты” — дукат 1831 г.; партрэт Кароля Прозара.

Пра вёску Барысаўшчына, якая вядомая ў Беларусі знаходкамі найстаражытнай металічнай прылады (меднае долата сярэдзіны III тыс. да н. э.) і шматлікіх каменных баявых сякер, энцыклапедыя “Гарады і вёскі Беларусі” паведамляе, нібыта ўпершыню яна была згадана ў пісьмовых крыніцах пад 1567 годам. Але тут мы маем справу з відавочнай блытанінай, бо практычна тыя ж самыя звесткі аўтары прыводзяць і ў дачыненні да вёскі Барыскавічы на Мазыршчыне. Але, у адрозненне ад апошняй, наша Барысаўшчына не пазначана на карце аднаго з найбольш дасведчаных у Беларусі знаўцаў крыніц XVI ст. — М.Ф. Спірыдонава.

Нам пакуль удалося знайсці інфармацыю пра вёску ад 1702 г. у скарзе былога аканома хойніцкага маёнтка, капітана Фрыдэрыка Левенфатэра, на тагачаснага яго адміністратара пана Зыгмунта Шукшту, дасланай у Оўруцкі гродскі суд. Тады вёска належала пану Вольскаму. Пазней ёй валодаў або трымаў у арэндзе ўладальнік Хойнікаў князь Ігнацій Шуйскі. У 1752 г. зямлю ў Барысаўшчыне займаў ротмістр Мазырскага павета Францішак Збароўскі, (відавочна, родзіч жонкі згаданага князя Людвікі з дому Збароўскіх), ад якога яна перайшла ў спадчыну сыну Алаізію. У 1782 г. маёнткі Новы Двор і Барысаўшчыну кашталян наваградскі Багуслаў Леапольд Аскерка завяшчаў

свайму сыну Фларэнцыю Юзэфу, судзі земскаму мазырскаму. У 1802 г. Барысаўшчыну трымаў у заставе ад Аскеркі шляхціч Немчыновіч. Пасля гэтага маёнтка набыла сям’я Ястжэбскіх і валодала ім ажно да канца 1917 г.

Згодна з гербоўнікам графа Севярына Урускага, шляхцічы Ястжэбскія (Ястжэбскія) герба “Зарэмба” паходзілі з Польшчы. Яны і заклалі ў другой палове XIX ст. сядзібу — панскі дом ды іншыя жылыя пабудовы, парк і сад, ад якіх захаваліся да сённяшняга дня хіба што рэшткі.

На малюнку І.Урублеўскага 1891 г. мы бачым ад пад’езда аднапавярховы, адзінаццацівосевы будынак, узведзены на высокім падмурку

Вежа і экзоты

ў плане прамавугольнай і пакрыты гонтавым чатырохсхільавым дахам. Галоўны ўваход акцэнтаваў ганак, увянчаны трохвугольным шчытом на шасці тонкіх калонах. Бакі ганка былі зашклёныя.

Гісторык Кулагін паспрабаваў апісаць сядзібу, абапіраючыся на выгляд будынкаў, што захаваліся. Паводле яго, у аснову кампазіцыі ансамбля пакладзена рэгулярная планіроўка, якой падпарадкаваны ўсе элементы: сядзібны дом (не з’ярогся), жылыя і гаспадарчыя будынкі, парк. Усе пабудовы — з цэгла, неатынкаваныя. Дамінуе будынак бровара, вырашаны ў выглядзе квадратнага ў плане аб’ёму з круглымі ў сячэнні вежачкамі па вуглах. Архітэктурны дэкор тут — у стылі неаготыкі. Аднапавярховыя, прамавугольныя ў плане жылыя будынкі дэкарыраваны стылізаванымі порцікамі і фрызам геаметрычнага малюнка. Паводле даследчыка В.Анціпава, закладзены ён быў у XIX ст., і разам з сядзібай займае плошчу ў 8 га. Размешчаны на дзвюх прыбрэжных тэрасах правага берага ракі Гаранкі — прытока Віці. Агульнае пейзажнае вырашэнне кампазіцыі дысгарманнае з сістэмай шырокіх прасталінейных каналаў у ніжняй частцы парку.

На верхняй тэрасе знаходзіўся панскі дом са службовымі і гаспадарчымі пабудовамі. Гэта быў мураваны, з дзвюма сіметрычнымі верандамі, аднапавярховы будынак, тарцом звернуты да ніжняй тэрасы. Адна з веранд месцілася на грэбні адхону.

З гаспадарчых пабудов цікавасць уяўляе воданепарная вежа (гэта той самы будынак, які А.Кулагін чамусьці назваў броварам) з

агляднай пляцоўкай наверху, выкананая ў неаготычным стылі, пабудаваная на мяжы парку. З яе добра праглядалася ўся тэрыторыя маёнтка, у якую ўваходзіў таксама пладовы сад, абнесены глухой мураванай сцяной. Асноўныя перспектывы адкрываліся ўздоўж каналаў, і многія з іх да сённяшняга дня не страцілі сваёй прывабнасці. Ад дома па аднамаршавай лесвіцы можна было спустыцца да дзесяціметравага канала і на лодцы праехаць да Гаранкі, дзе на выспадчы, перад каналам, знаходзіўся каменны павільён (захаваны фундамент).

Парк на ніжняй тэрасе складаецца ў асноўным з мясцовых парод дрэў, сярод якіх высаджаны лістоўніцы і піхты. На верхняй растуць шматлікія экзоты, у большасці сваёй прывезеныя з пітомнікаў Рыгі, Кіева, Варшавы, а часткова — вырашчаныя на месцы. Аб разнастайнасці калекцыі дрэў і кустоў сведчыць тое, што ў парку калісьці было зарэгістравана да 300 іх відаў і форм, у тым ліку акцінідзія палігамная, міндаль нізкі, бярозы даурскія — чорная і папяровая, — самшыт, чашацвет кветаносны, клемаціс, глог, брумэль і многія іншыя. У 1929 г. у парку налічвалася больш за 100 відаў і форм ва ўзросце 30 — 50 гадоў. Усё гэта моцна пацярпела

ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Да прыкладу, на месцы унікальнага для Беларусі цюльпановага дрэва нямецкія войскі пабудавалі дот...

Але частка экзотаў усё ж захавалася да нашага часу...

Матэрыялы падрыхтаваў Сяргей БЕЛЬСкі, настаўнік гісторыі Хойніцкай сярэдняй школы № 3
На здымках: сучасны выгляд сядзібы ў Барысаўшчыне. Фота Юрыя ІВАНОВА

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь выказвае глыбокае спачуванне рэктару ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў” Святлову Барысу Уладзіміравічу ў сувязі са смерцю яго маці.

Міхась Філіповіч, герой гэтага артыкула, вядомы не толькі як яркі жывапісец. Яго запамінальныя ілюстрацыі аздобілі не адну кнігу беларускіх пісьменнікаў. І менавіта ў гэтых выданнях, аформленых Філіповічам, яны атрымалі статус класікі нацыянальнага мастацкага слова.

Як жа склаўся лёс творцы ў 1920 — 1940-х?

(Заканчэнне. Пачатак у № 35.)

...Асабіста мне сёе-тое пра мастака ў свой час расказвалі Міхась Станюта, Яўген Красоўскі, Акім Шаўчэнка, Анатоль Тычына, Аскар Марыкс, Алена Аладава. На жаль, тады, у 70-я гады, калі я сустракаўся з імі, Філіповіч як мастак мяне не цікавіў мала, ды і дыктафонаў тады не было, так што ў мяне засталіся толькі сціплыя аловачныя чарнавікі і штось у памяці. М.Станюта, напрыклад, у 1971-м, калі ў сябе дома маляваў мой партрэт, паміж сеансамі паказваў эскіз карціны "Паўстанне К.Каліноўскага", які

акадэмістаў або перадзвіжнікаў, на якой будавалася платформа сацрэалізму. І свой "эскізы" стыль Філіповіч захоўвае да канца жыцця: экспрэсіўныя жывыя фарбы, спрошчаныя лініі, дэкаратыўнасць пластычнай структуры, што крыху нагадвае позніх французцаў або "бубнавалетаўцаў", ды і Каровіна — таксама.

Так, у гісторыю беларускага жывапісу Філіповіч увайшоў перш-наперш фігуратыўнымі кампазіцыямі і некаторымі партрэтамі. Сярод іх — цудоўнае манументальнае палатно "Стары беларус з люлькай", якое па псіхалагічнай насыча-

М.Філіповіч. "Казачны сюжэт".

объединяют белорусских национал-демократов с великодержавными шовинистами, которые также смазывают классовую сущность русской культуры. И те, и другие опираются на реакционные элементы национальной культуры, на культуру помещиков, панов и буржуазии, игнорируя революционно-демократические и пролетарские элементы этой культуры..."

Хіба ж дзіва, што пасля такіх абвінавачванняў (тое было і ў літаратуры, і ў музыцы) пад малою рэпрэсіі трапілі М.Шчакацін, Я.Мінін, М.Каспяровіч, Г.Змудзінскі, П. і Х. Даркевічы. Акрамя Філіповіча крытыкі "білі пад дык" за водступ ад лініі партыі А.Тычыну, Ф.Фогта, М.Міхалапа, У.Кудрэвіча, А.Грубэ, З.Гарбаўца, А.Астаповіча. Апошнім, праўда, усё ж пашанцавала больш: яны выжылі...

Але што заставалася Філіповічу, чалавеку вельмі мяккаму, сардэчнаму, душэўна чыстаму па натуре, далёкаму ад імкнення па-байцоўску змагацца за сваю праўду? Хто ішоў насуперак "грамдскай думкі", аказваўся пад сумна вядомым артыкулам 58, як тое адбылося з Раманам Семашкевічам...

Гэта горкая чаша Філіповіча абмінула. Калі хмары пачалі згушчацца, мастак разам з жонкай Ксеніяй Вяслоўскай літаральна ўцёк у Маскву. Відаць, для сваёй будучай бяспекі адразу ўступіў у Асацыяцыю мастакоў рэвалюцыйнай Расіі (АХРР), што да 1932 года з'яўлялася галоўнай творчай арганізацыяй. Гэтую асацыяцыю прадстаўлялі на той час лепшыя кадры з ліку саветскіх мастакоў, многія з іх былі афіцыйна прызнаны ўладай і з'яўляліся падмуркам метаду сацрэалізму. Сёння імяны некаторых былых "ахраўцаў" шырока вядомыя: Б.Іагансон, Б.Кустодзеў, П.Канчалюўскі, К.Юон, В.Бакшэў, П.Сакалоў-Скаля, І.Бродскі, А.Рылоў, В.Бялыніцкі-Біруля, А.Герасімаў, В.Сварог, М.Рамадзін, С.Малюцін. Праўда, некаторыя "ахраўцы" і тады падвяргаліся жорсткім нападкам за "фармалізм"... Тым не менш, Філіповіч уратаваўся, але ў другой палове 1930-х працаваў мала, хаця маскоўская прэса неаднойчы адзначала яго мастацкую дзейнасць, якая была звязана, у асноўным, з удзелам у творчых паездках у калгасныя і прамысловыя рэгіёны СССР, мастацкім афармленнем заводаў і фабрык, стварэннем плакатаў і лозунгаў для друку.

Вялікая Айчынная зашпела Міхася Мацеевіча ў Маскве. І як толькі ён даведаўся, што тут будзе друкавацца беларускі сатырычны часопіс "Партызанская дубінка", адразу ж прышоў у рэдакцыю, прапанаваў свае паслугі, і першы нумар выйшаў з яго дасціпнымі малюнкамі-карыкатурамі. А ў 1944-м Філіповіч прыняў удзел у маскоўскай выстаўцы твораў мастацтва Беларусі, прысвечанай 25-годдзю БССР.

Адразу пасля вызвалення Мінска мастак вяртаецца на радзіму (хаця ягоная сям'я па-ранейшаму застаецца ў Маскве). Працуе рэдактарам у Белдзяржвыдавецтве, піша карціны "Партызаны" і "Краявід", выконвае маленькія скульптуры "Лявоніха", "Цымбаліст", "Дудар", "Жанчына ў нацыянальнай вопратцы", "Жалейка", "Стары", "Вясковы хлопек"... Гэта былі апошняе работы Міхася Філіповіча. Незадоўга да яго скону сябар мастака Яўген Красоўскі намалюваў натурны партрэт творцы: ён адлюстраваны ў цёмным касцюме, белай кашулі, пры гальштуку; напружаны, патухлы погляд, рукі нервова апушчаны на калені, — падаецца, ён адчуваў сваю хуткую смерць. Гледзячы на гэтую выяву, узгадваю другі партрэт мастака — пэндзля Міхася Станюты, дзе жывапісец — малады і прыгожы, паказаны ў 30-гадовым узросце, поўны фізічных і духоўных сіл, светлых надзей і глыбокай веры ў сваё прызначэнне. Што ён адчуваў, чым жыў у 1947-м, невядома. Але магу выказаць меркаванне: думаў пра любімую Беларусь, якой ён аддаў усё сваё жыццё і творчасць...

Барыс КРЭПАК

"Мітусяцца фарбы, ажно слепяць вочы..."

Міхась Філіповіч. Рэльефы і штрыхі лёсу

аўтар — Міхась Філіповіч — падарыў Міхасю Пятровічу гадоў трыццаць таму. Эскіз гэты я запамніў: там К.Каліноўскі разам з узброенымі паўстанцамі ўрываецца ў палац губернатара. Але дзе знаходзіцца сама карціна, Станюта не ведаў. Можна, згінула ў час вайны? Што ж да таго эскіза, то, мабыць, ён сёння захоўваецца ў кагосьці з сыноў Станюты — Аляксандра або Уладзіміра... Не ведаю.

А Алена Аладава распавяла мне, як Філіповіч маляваў пастэлю з яе партрэт дзяўчыны ў нацыянальнай вопратцы — у хустцы, каралях і з кніжкай у руках. Тады Алене Васільеўне было каля 22-х гадоў, і яна, прывабная і статная, увасабляла бадай ідэальны вобраз жыццядаснай, поўнай душэўнага здароўя, маладой беларускі канца 1920-х.

20-я гады... Для мастакоў гэта быў час, калі нараджалася прафесійнае беларускае мастацтва, якое заснавалася на шырокім выкарыстанні самабытных традыцый мінулага: раскруткі новых тэм і сюжэтаў, народжаных рэвалюцыяй. Першыя вынікі гэтага "сінтэзу" падвяла Першая Усебеларуская мастацкая выстаўка 1925 года, дзе ярка праявілі сябе мастакі ўсіх пакаленняў: ад Ю.Пэна, У.Кудрэвіча, Г.Віера, А.Бразера да А.Тычыны, С.Юдовіна, А.Марыкса, П.Луткоўскага, Р.Філіпоўскага. Канешне, Філіповіч як жывапісец і тут быў, як кажуць, у першай дзесятцы. За плячыма мастака ўжо меліся такія значныя творы, як "Вясновае свята", "Карагод", "Бітва на Нямізе", "Плач Яраслаўны", "Духаў манастыр", "Касцы", "Сяляне на кірмашы", ілюстрацыі да пэмы Міхася Чарота "Босыя на вогнішчы".

Змітрок Бядуля апісаў свае ўражанні ад нацюрморту "Бэз і купальніца" наступным чынам: "...Букет бэзу — у розных пералівах, такая свежасць колераў, ажно здаецца: чуеш пах бэзу, чуеш вясну. А гэта ўсё — у невялічкім букеце... Праўда, ёсць часяком незавершанасць. Адразу бачым, што мастак пэўнай дарогі ў сваёй творчасці яшчэ не знайшоў. Кожны вобраз як бы кажа: "Дамалёўвай сам!" — і будзіць фантазію гледача".

А хіба гэта дрэнна: абуджаць фантазію? Строга кажучы, на першы погляд сапраўды здаецца, што большасць работ Філіповіча — "незавершаныя", "недамалюваныя" і існуюць як бы ў добра распрацаваным эскізе. Але гэта было выклікана не "адсутнасцю сталай мастацкай школы і... вельмі малай творчай практыкай мастака", як пісаў В.Шматаў. Гэта — стыль Філіповіча, "нязручны" для гледача, прывычнае на дагэталёва распрацаванай сюжэтна-пластычнай сістэмы

Ілюстрацыя да пэмы "Босыя на вогнішчы".

насці нагадвае рэлінскага "Мужыка з надобрым вокам". Ды і Янка Купала з ягоным "Я буду жыць! Бо я — мужык!" таксама ўспамінаецца. Вельмі моцны вобраз гордага і мудрага чалавека, што ведае сабе цану: суровыя, насулпленыя бровы, пранізлівы позірк, белая сарочка пад бардовай безрукаўкай, невялікая магерка, з-пад якой выбіваецца сівыя валасы, пластычна вылепленая рука з люлькай.

У гэтым шэрагу — і цудоўная акварэль "Лірнік": на фоне блакітнага неба стары сівабароды лірнік грае нейкую журботную мелодыю. Наогул, у Філіповіча шмат кампазіцый, прысвечаных народным музыкам. Але большасць з іх у час Вялікай Айчынай былі вывезены гітлераўцамі з Беларусі, і дзе яны сёння знаходзяцца — невядома. Захаваліся толькі некаторыя апісанні гэтых работ. Як пісаў М.Шчакацін: "...Мастацтва Філіповіча надзвычай далёка ад "літаратурнасці"... Жывапісец падыходзіць да кожнага жыццёвага факта як да крыніцы таго малаўнічага ўражання, якое можна яркава і сцісла перадаць мовай сталай, адзначанай формы і гарачых, насычаных арганічнай дэкаратыўнасцю, фарбаў".

Менавіта ў гэтым плане былі створаны "Партрэт артыста Г.Ю. Грыгоніса",

"Беларуская сялянка", "Жанчына на Мсціслаўшчыне". Падкрэслію, на III Усебеларускай мастацкай выстаўцы 1929 года Філіповіч выставіў 40 палотнаў — цэлая персанальная экспазіцыя! У гэты час ён вучыўся зноў ва ВХУТЕМАСе, куды быў залічаны другі раз, яшчэ ў 1925-м. Чаму так здарылася? Дакладна невядома. Яўген Красоўскі меркаваў, што Філіповіч проста жадаў мець закончаную мастацкую адукацыю, якую ён у свой час так і не атрымаў. Алена Аладава ж сцвярджала: мастак, вельмі патрабавальны да сябе, адчуваў "белыя плямы" ў сваім майстэрстве, таму і вырашыў "падцягнуцца". Так ці інакш, Філіповіч гэтым разам правучыўся тут пяць гадоў — у Р.Фалька і А.Дрэвіна.

Сярод сакурснікаў — землякі Р.Семашкевіч, І.Ахрэмчык, Г.Ніскі. Прычым усе каникулы мастак праводзіў у Мінску і ў этнаграфічных экспедыцыях па Беларусі. Менавіта ў гэты перыяд з'явіліся такія карціны, як "З часоў прыгнёту", "Барыкады", "Сенны рынак у Мінску", "Апрацоўка лёну".

Здавалася, пасля вучобы Філіповіч на радзіме зведае шырокае прызнанне. Але ж не! Яшчэ ў Маскве да яго дайшлі чуткі, што ў Мінску яго карціны падвяргаюцца атракізму і здымаюцца з экспазі-

М.Філіповіч. "Стары беларус з люлькай".

цыі Белдзяржмузея (дзе, дарэчы, мастак прапрацаваў амаль тры гады). Устрыможаны творца тут жа (гэта 1930-ы год) прыязджае ў Беларусь і нечакана трапляе пад сякеру крытыкі: ён абвінавачваецца ў "нацёмлаўшчыне", у адыходзе ад разумення сутнасці класавай барацьбы, у фармалізме і паклёпе на новае жыццё.

Каб не быць галаслоўным, прывяду тыповае выказанне ўчарашняга калегі Філіповіча па ВОХУ і РОМБу — Арона Касцялянскага з ягонай кнігі "Изобразительное искусство Белоруссии" (1932 г.): "В своем творчестве он (Філіповіч. — Б.К.) выражал настроения и чаяния белорусского кулачества <...>, писал крестьян обязательно в лаптях, идеализировал старый райский быт, допотопную соху...". І далей: "Щекотихин в одной из своих статей говорит о том, что "белорусский национальный стиль развивался в Белорусии на протяжении многих веков и приостановился в своем развитии только в конце XVII столетия. Теперь предстоит только восстановить прерванную цепь. <...> Эти попытки представит художественный стиль как единую национальную струю трогательно

МУЗЕІ *

НАЦЫЯНАЛЬНЫ
МАСТАЦКІ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск,
вул. Леніна, 20.
Тэл.: 227 45 62.

■ Мастацтва Беларусі XII — XIX стст.
■ Мастацтва Беларусі канца XIX — пач. XXI стст.
■ Мастацтва Расіі XVIII — пачатку XX стст.
■ Мастацтва краін Усходу XV — XX стст.
■ Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.
■ Экспазіцыя жывапісу, скульптуры, графікі мастакоў 1940-х — 1980-х гг.
Выстаўкі:
■ **"Паззія ў паўсядзённасці"** (жывапіс Барыса Казакова).
■ **"Зямля пад белымі крыламі"**.
■ **"Усмешкі беларусаў. Вядомых і розных :)"**.

Філіялы Нацыянальнага мастацкага музея РБ:

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ.
КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА
ПЕРШАЙ ПАЛОВЫ XIX ст."

г. Мінск,
вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 227 87 96.

■ Пастаянная экспазіцыя.
■ **"Свет з вышыні"**.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"

г.п. Мір,
Карэліцкі р-н,
Гродзенская вобл.
Тэл.: (8-01596) 2 30 35.
■ Пастаянная экспазіцыя.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА
НАРОДНАГА МАСТАЦТВА
ў в. Раўбічы

Спарткомплекс
"Раўбічы",
Мінскі р-н.
Тэл.:
507 44 68.
■ Пастаянная экспазіцыя.

МУЗЕЙ
В.К. БЯЛЫНІЦКАГА-БІРУЛІ
ў г. МАГІЛЁВЕ

г. Магілёў,
вул.
Ленінская, 37.
Тэл.: (8-0222) 22 48 87.
■ Пастаянная экспазіцыя.
Культура І-й пал. XIX ст.
■ **"Чорна-белыя мары"**
(выстаўка графікі Вячаслава Паўлаўца).

МУЗЕІ *

НАЦЫЯНАЛЬНЫ
ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул.
К.Маркса, 12.
Тэл.: 227 43 22.
Экспазіцыі:
■ **"Мастацтва ў**

гарадской культуры
XIX — пачатку XX стст."

■ **"Старажытная Беларусь"**.
■ **"Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы"**.
■ **"З крыніц адвечнай прыгажосці"**.
■ **"Водбліскі ваеннай славы"** (еўрапейская зброя і вайсковае абмундзіраванне XIX — 1-й пал. XX стст.).
■ **"Гіганты ледавіковага перыяду"**.
Выстаўкі:
■ **"Памяць пра Грунвальдскую перамогу"** (прысвечана 600-годдзю перамогі ў Грунвальдскай бітве).

Дом-музей ІЗ'езда РСДРП
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а.
Тэл.: 290 68 47.

■ Пастаянная экспазіцыя

прымеркаваная да Чэмпіянату свету па футболе, з калекцыі рупліўца культуры Наднёманскага краю Анатоля Грэкава).

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ
МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск,
вул. Янкі
Купалы, 4.
Тэл.: 227 78 66.

■ Пастаянная экспазіцыя
"Жыццё і творчасць Янкі Купалы".
■ Цыкл музейна-педагагічных заняткаў **"Дзядзька Янка, добры дзень!"**.
Выстаўкі:
■ **"Курганы шмат чаго нам гавораць"** (да 100-годдзя з моманту напісання паэмы

■ **"Спадарожнікі дзясцінства"**.
■ **"Дарогамі жыцця"**.
■ **"Беларускія пісьменнікі XX стагоддзя ў творах выяўленчага мастацтва"**.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ
АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск,
пр-т Незалежнасці, 25а.
Тэл.: 226 03 98.

Экспазіцыі:
■ Пастаянная экспазіцыя.
Выстаўкі:
■ **"Халодная зброя. Традыцыі і сучаснасць"**.
■ **"Как молоды мы были... Семейный альбом"**.
Выстаўкі праекта **"У пошуках страчанага"**
У.Ліхадзедава:

■ **"Культавыя прадметы"**. ("Дамавая царква", паўночны рызаліт палаца).
■ **"Загадкавыя фантазіі мора"** (грот палаца).
■ Экспазіцыя, прысвечаная дзяржаўнаму дзеячу СССР А.Грамыку.
■ **"Чырвоная гасцеўня"**.
■ **"Зала ўрачыстых прыёмаў"**.
■ Экспазіцыя адкрытага захавання археалагічнай калекцыі музея (цокальны паверх паўднёвай галерэі).
Вежа палаца Румянцавы і Паскевічаў Гісторыка-мемарыяльная экспазіцыя
"Уладальнікі Гомельскага маёнтка Румянцавы і Паскевічы".
Выстаўкі:
■ **"Вяртанне забытых кніг"**.
■ **"Хаджэнні за тры моры. Індыя вачыма**

■ На тэрыторыі музея працуе пневматычны цір.
Выстаўкі:
■ **"Айчынная вайна 1812 года"** (з фонду Кобрынскага ваенна-гістарычнага музея імя А.В. Суворова).
■ **"Музей крыміналістыкі"**.
■ Ваенная тэхніка на адкрытай пляцоўцы.

ГАЛЕРЭІ *

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА

г. Мінск,
вул. Казлова, 3.

Тэл./факс.: 290 60 10.
■ **"Мастакі Прынямонна"**.
■ Персанальная выстаўка **Уладзіміра Капшэя**.

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ
"УНІВЕРСІТЭТ КУЛЬТУРЫ"

г. Мінск,
Кастрычніцкая
плошча, 1
(Палац

Рэспублікі).
Тэл.: 227 26 12.
■ Фотавыстаўка **"Дарога на Грунвальд"**.

ГАЛЕРЭЯ ТЫЗЕНГАУЗА

г. Гродна,
пл. Тызенгауза, 4.
Тэл./факс:

(8-0152) 72 27 57.
■ Выстаўка работ беларускіх мастакоў.
■ Выстаўка жывапісу Сяргея Уткіна **"Шчасце ёсць"**.

КАРШІННАЯ ГАЛЕРЭЯ
Г.ВАШЧАНКІ

г. Гомель, вул.
Карловіча, 4.

Тэл.: (8-0232) 77 75 20.
Экспазіцыя:

■ **"Гаўрыла Вашчанка"**.
■ Выстаўка-продаж твораў выяўленчага мастацтва, сувеніраў і тавараў для мастакоў.
Выстаўкі:
■ **"Народжаныя морам"** (з серыі "Рамзес": каралі, ракавіны, марскія зоркі, жыхары мора).
■ Арт-праект **"По ту сторонние"**.
■ Выстаўка **"Традыцыі і культура Японіі"**.
■ Выстаўка друкаванай графікі з фондаў Добрушкага краязнаўчага музея.
■ **"Дыпломнік-2010"**.

ДЗЕНЬ БЕЛАРУСКАГА ПІСЬМЕНСТВА ЗАПРАШАЕ У ХОЙНІКІ!

"Гісторыя ІЗ'езда РСДРП".
■ **"Лятаючыя кветкі"** (выстаўка рэдкіх матылькоў і экзатычных насякомых).

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-
МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ
ЯКУБА КОЛАСА

г. Мінск,
вул.
Акадэмічная, 5.
Тэл.:
294 91 96.
■ Пастаянная літаратурна-мемарыяльная экспазіцыя
"Якуб Колас. Жыццё і творчасць".
■ Тэатралізаваная экскурсія паводле казак Якуба Коласа.
Выстаўкі:
■ **"Футбол — не толькі гульня"** (выстаўка,

"Курган").
■ Выстаўка жывапісу П.Сергіевіча (ілюстрацыі да твораў Янкі Купалы, партрэты Я.Купалы і яго жонкі).

ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ
ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАЙ
ЛІТАРАТУРЫ

г. Мінск,
вул. М.Багдановіча, 15.
Тэл.: 334 72 61.
Выстаўкі:
■ **"Лебядзіны скіт"** (ілюстрацыі М.Купавы да аднайменнай кнігі У.Караткевіча).
■ **"Святло стагоддзяў"** (выстаўка, прымеркаваная да юбілейных дат беларускіх асветнікаў).
■ **"Васіль Быкаў. Шлях, вызначаны лёсам"**.

■ **"Беларусь. Рэха вайны ў памяці пакаленняў"**.
■ **"Беларусь на старых паштоўках канца XIX — пачатку XX стст."**.
■ **"Мінск: падарожжа ў часе"**.

ГОМЕЛЬСКІ ПАЛАЦАВА-
ПАРКАВЫ АНСАМБЛЬ

г. Гомель,
пл. Леніна, 4.
Тэл.: (8-0232) 74 19 11.
Цэнтральная частка палаца
Выстаўкі:
■ **"Соколіная охота — царская, псовая — барская"**.
■ **Жывапіс Валерыя Шкарубы**.
■ **Жывапіс Юрыя Пэна**.
■ **"Успаміны аб Грунвальдзе"**.
Экспазіцыі:

вандроўніка".
Паўночнае крыло палаца
Выстаўкі:
■ **"...дзе лялькі так падобны да людзей"**.
■ **"Свет звяроў Гомельшчыны"**.
■ Працуе куток жывых экзатычных рэптылій.
Зімовы сад
Свет субтрапічных раслін і жывёл.

ГОМЕЛЬСКІ АБЛАСНЫ
МУЗЕЙ ВАЕННАЙ СЛАВЫ

г. Гомель,
вул. Пушкіна, 5.
Тэл.:
(8-0232) 77 60 60.
■ Ваенна-гістарычная экспазіцыя, прысвечаная гісторыі Гомельшчыны.
■ Лакальныя экспазіцыі ў санітарным вагоне; у партызанскай зямлянцы.

ТЭАТРЫ*

НАЦЫЯНАЛЬНЫ
АКАДЭМІЧНЫ
ВЯЛІКІ ТЭАТР
ОПЕРЫ І БАЛЕТА
РЭСПУБЛІКІ
БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, пл.
Парыжскай
камуні, 1.
Тэл./факс:
334 11 56.
■ 7, 8 —
"Набука"
Дж.Вердзі.

■ 9, 10 — **"Бахчысарайскі фантан"** Б.Асаф'ява.
РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ

г. Мінск,
вул. Крапоткіна, 44.
Тэл./факс: 334 60 08.
■ 19 — **"Вечар сучаснай шведскай харэаграфіі"**
С.Доктэра,
Б.Ворухама.

БЕЛАРУСКІ
ДЗЯРЖАЎНЫ
АКАДЭМІЧНЫ
МУЗЫЧНЫ
ТЭАТР

г. Мінск,
вул. Мяснікова, 44.
Тэл.: 200 81 26.
■ 17 — **"Аднойчы ў Чыкага"**.